

חדש
IJAR
SIVAN
חדש
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Mark Podwal: Šavuot, svátek darování Tóry na hoře Sinaj.

ZASEDÁNÍ RADY FŽO V ČR

První letošní zasedání Rady FŽO se uskutečnilo 20. března. Jednání probíhalo podle následujícího programu: 1. Kontrola zápisu; 2. Audit Claims Conference; 3. Ukončení činnosti ŽO Ústí; 4. Hlasování o přijetí Ec chajim za přidruženou organizaci; 5. Výhled bezpečnosti; 6. Nominace člena/členky správní rady NFOH; 7. Různé.

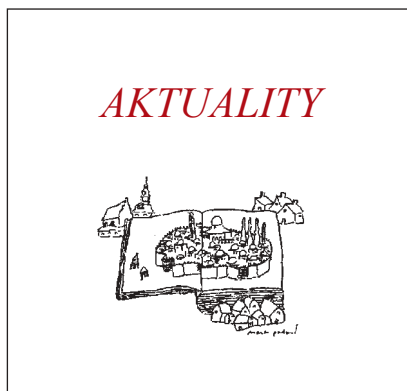
1. Kontrola zápisu: Schválená změna nadační listiny NFOH je již zapsaná i v příslušném veřejném registru. P. Papoušek současně informoval o uvolnění peněz ze strany ministerstva financí.

2. Audit Claims Conference: Dita Šnajdrová, koordinátorka sociálních grantů Claims Conference (CC), informovala o tom, že od 2. do 13. září 2024 v Česku proběhne audit ze strany CC a současně německého ministerstva financí. Rozsah auditu zatím není znám, ale je zřejmé, že auditoři pojedou do regionů a hloubka auditu bude výrazně větší ve srovnání s předchozími audity CC. Přítomni budou i právníci CC a spolkového MF. D. Šnajdrová žádá o maximální součinnost během příprav na audit i během vlastního auditu. Žádá, aby v době od poloviny srpna si dotčení pracovníci včetně předsedů nebrali dovolenou a byli k dispozici.

3. Ukončení činnosti ŽO Ústí nad Labem: P. Papoušek informoval, že dne 18. února 2024 proběhlo na ŽO Ústí shromáždění členů. Přítomni byli i zástupci FŽO – předseda P. Papoušek, tajemník M. Pelíšek a předseda RK FŽO D. Markovič. Členové ŽO Ústí si na shromáždění jednomyslně odhlasovali zánik ŽO. Zápis ze shromáždění dostali členové rady v podkladech. Rabín D. Peter se dotázal na to, co bude se členy. P. Papoušek informoval o tom, že na shromáždění stávajícím členům ŽO Ústí doporučil zapojení se do židovského života v některé z okolních ŽO. Členové budou ještě o těchto možnostech informováni.

Usnesení: Na základě rozhodnutí shromáždění členů ŽO Ústí nad Labem ze dne 18. února 2024 rada FŽO podle čl. 4 odst. 1 písm. d) statutu FŽO schvaluje zánik ŽO Ústí nad Labem a podle čl. 1 odst. 9 stanov ŽO Ústí nad Labem jmenuje likvidační komisi.

Hlasování: V době hlasování přítomno: 30 členů rady prezenčně, 7 on-line. Pro: 31; proti 1; zdrželi se: 3. **Usnesení bylo přijato.** P. Papoušek konstatoval, že tímto ŽO Ústí vstupuje do likvidace a bude ji v plném rozsahu zastupovat likvidátor – předseda likvidační komise.

4. Hlasování o přijetí Ec chajim za přidruženou organizaci: P. Papoušek na úvod omluvil nepřítomnost paní Noskové, předsedkyně Ec chajim. Odkázal na minulá jednání rady FŽO a zprávu z kontroly, kterou provedla RK FŽO. Konstatoval, že spolek Ec chajim splnil všechny podmínky pro přidružené členství.

Usnesení: Rada FŽO podle čl. 4 odst. 1 písm. h) statutu FŽO **přijímá** spolek Ec chajim, z. s., za přidruženou organizaci FŽO.

Hlasování: Pro: 25; proti: 3; zdrželo se: 6. **Usnesení bylo přijato.** Rabín D. Maxa poděkoval za přijetí a všechny pozval na akce Ec chajim v Jindřišské ulici.

5. Výhled bezpečnosti: J. Král stručně představil výhled v oblasti bezpečnosti na další dva roky. Zdůraznil snahu o zapojení externího financování v co největší míře. Zajištění samotné bezpečnosti se bude zaměřovat na pomoc se zajištěním minimálního bezpečnostního standardu obcí, které jej zatím nemají, včetně komunikačních kanálů. Dále informoval o projektu EUCARE, ze kterého budou plynout konkrétní doporučení pro jednotlivé obce. FŽO se snaží zapojit i do dalších evropských bezpečnostních projektů. Současně FŽO pokračuje v monitorování projevů antisemitismu a finalizuje výroční zprávu za rok 2023. Dále zmínil, že FŽO je zapojena do příprav národní strategie boje proti antisemitismu a podpory židovského života, která navazuje na strategii EU. Poděkoval za dosavadní spolupráci s obcemi a PO a požádal o další maximální součinnost ve všech oblastech týkajících se bezpečnosti.

6. Nominace člena/členky správní rady NFOH: P. Papoušek informoval, že v červnu končí tříleté funkční období členky správní rady NFOH paní T. P. Předseda správní rady NFOH požádal FŽO o nominace. FŽO vyzvala obce

k zaslání návrhů dalších kandidátů a obdržela pouze návrh ŽO Brno na nominaci T. P., která s pokračováním ve správní radě NFOH souhlasí. Je tedy jedinou kandidátkou na nominaci.

Usnesení: Rada FŽO navrhuje paní T. P. jako členku správní rady NFOH pro další funkční období.

Hlasování: Pro: 31; proti: 0; zdrželi se: 4 Rada FŽO tímto navrhla T. P. jako členku správní rady NFOH pro další funkční období. O jejím zvolení rozhodne správní rada NFOH.

7. Různé: Rabín D. Maxa požádal, aby jednání rady bylo ukončeno společnou modlitbou za rukojmí stále vězněné teroristy Hamásu v Pásmu Gazy. Příslušnou modlitbu přednesl vrchní zemský rabín Efraim K. Sidon.

Termín příští rady: 26. června 2024. *jd*

MISE SOLIDARITY

1. a 2. dubna se předseda FŽO Petr Papoušek účastnil mise solidarity, kterou organizoval Evropský židovský kongres společně s Americkým židovským výborem. Delegace navštívila Izrael, aby vyjádřila solidaritu a podporu židovskému státu v jeho boji proti teroristické organizaci Hamás. Účastníci se setkali s izraelským ministrem zahraničí Jisraelem Kacem, předsedou Knesetu Amirem Ochanou a s rodinami rukojmích. Připojila se k jejich výzvám k okamžitému propuštění jejich blízkých.

OBSAH

Zemfel Peter Demetz **3**

Komentář k Tóře **4–5**

Neptáme se zda, ale jak – rozhovor s odcházejícím ředitelem LŠ

Petrem Karasem **6–7, 9**

V Třešti po Kafkových stopách **9**

Revitalizace budyňské

synagogy **10–11, 13**

Izraelská malířka Zoja Cherkassy **12–13**

V mém srdci hrají ráje – Za Alenkou

Bláhou **14–15**

Else Lasker-Schülerová: *Čtyři básně* **15**

Malíři a jejich inspirace – o několika

současných výstavách v Paříži **16–17**

J. Kroutvor o Petru Demetzovi **17**

Chci tady zůstat – nová kniha

o Mileně Jesenské **18–19, 20**

Am Jisrael chaj **20**

Izrael: Boj o příběh Izraele **21**

Výběr z českých médií **22**

O židovském školství na Slovensku **23**

Zprávy, kultura, inzerce **24–27**

Zprávy ze světa **28**

Zpráva o úmrtí Petera Demetze (21. října 1922 – 30. dubna 2024), pražského rodáka, emeritního profesora německé a srovnávací literatury na prestižní Yaleově univerzitě v New Havenu, autora celé řady německy a anglicky psaných knih na téma českých dějin a historie obecně i literární, syna židovské matky, která zahynula v Terezíně, a německého otce, divadelního intendanta pocházejícího z rodiny hovořící románským ladinem, překladatele *Babičky* Boženy Němcové a veršů Jiřího Ortena, mnohé překvapila. Možná zejména proto, že i lidé s literární orientací předpokládali, že tento zřejmě poslední autentický svědek i aktér historického a literárního prostředí, jež za svou existenci vděčilo zdrojům českým, německým a židovským a existovalo v první polovině 20. století v Čechách a zejména v Praze, je už řadu let, jak

se kdysi psávalo, „na pravdě Boží“. Po životě, trvajícím bezmála 102 let, tam nakonec posledního dubna letošního roku skutečně spočinul. Zanechal nám rozsáhlé dílo, v mnohém dostupné i v českých překladech, ze kterého může mít jeho čtenář dvojí užitek. Především toto dílo obsahuje spolehlivé informace, vycházející z rozsáhlé znalosti pramenů i z vlastní životní zkušenosti, ze schopnosti nedat se ovlivnit všeobecně přijímanými verzemi a naopak nacházet souvislosti a nové možnosti výkladu tam, kde oficiální teze vykazují podezřelý nedostatek.

Zadruhé (hodně to asi souvisí s Demetzovým založením) autor dokáže k formulování svých názorů přistupovat s vtipem a ironií, které podstatně ovlivňují srozumitelnost a čitelnost jeho textů. Udrží se si obezřetný odstup od romantického, mystického či ezoterického pokušení, kterému mnozí interpreti historie „magické Prahy“ a jejich autorů podléhají. Demetz uznává literární kvalitu občas spojenou s takovým přístupem a jako myšlenkový konstrukt ho i zajímá, neztrácí ale nikdy ze zřetele, že totiž podle jeho hlubokého přesvědčení, opírajícího se o osobní zkušenost, nemá taková interpretace nic společného se skutečností. Nebo jen velmi málo.

PŘELOŽENÉ KNIHY

Z jeho knih přeložených do češtiny je dobré upozornit na titul *Praha ohrožená 1939–1945. Politika, kultura, vzpomínky* – vedle próz Josefa Škvoreckého asi nejlepší možností, jak si udělat představu

o poměrech v protektorátu a životě jeho obyvatel. Nebo na *Dějště: Čechy*, svazek esejů, z nichž některé jsou věnovány židovské tematice, například dějinám jidiš na území Čech, postojem Havlíčka a Nerudy k židovským snahám o asimilaci, Jiřímu Ortenovi a jeho vztahu k Rilkeovi či příteli a pražskému spisovateli německého jazyka Johannesu Urzidilovi.

Pozoruhodná je i kniha, kterou Demetz napsal původně pro své americké univerzitní posluchače, jimž chtěl přiblížit historii Čech a Prahy, *Praha černá a zlatá. Výjevy ze života jednoho evropského města*. Je to práce, jejíž studium je nanej-

PETER DEMETZ (1922–2024)

výš užitečné i pro českého čtenáře. Ten brzy zjistí, že co si pamatuje ze školních let a co je součástí všeobecného historického povědomí, v mnoha detailech neodpovídá skutečnosti, kterou lze doložit. Že naše povědomí se houževnatě přidrží mnoha omylů a mýtů, které historická i literární věda už dávno úspěšně zpochybnula. V předmluvě k českému vydání této knihy autor uvádí:

VZPOMÍNKY

„Své rodné město miluji a zároveň nenávidím a mé sváříci se pocity neutišily ani opakované návraty do Prahy po převratu v roce 1989, kterému se někdy dostává poetického názvu sametová revoluce. Mé šťastné vzpomínky na dlouhé procházky pod kaštany v květnu nebo na skákání do Vltavy z prámů u Národního divadla vždy provázely jiné, mnohem znepokojivější výjevy. Vybavují si denně vydávané seznamy českých občanů, kteří byli pro výstrahu popravováni poté, co zastupující říšský protektor Reinhard Heydrich padl 27. května 1942 do léčky, kterou na něho nastražili čeští parašutisté vyslaní z Londýna, a vzpomínám si rovněž na stárnoucí ženu s důkladnými šněrovacími botami a s plným batohem (byla to moje matka), která jela zanedbanou tramvají č. 7 na shromaždiště, odkud byli transportováni Židé do táborů, z nichž nebylo návratu, a v duchu vidím i to, jak tři roky nato byli po osvobození Prahy německé ženy, děti a starci soustředěni do starých kin a na sportovní stadiony a nakonec vyhnáni z města i z Českoslo-

venska. Mí četní evropští kolegové, kteří chtějí psát o českých záležitostech, to mají snazší. Netíží je vzpomínky, z nichž je člověku smutno na duši a zároveň se mu obrací žaludek. (...)

Za posledních čtyřicet let jsem se od české historiografie poučil o mnohém, ale radost plynoucí z mého bádání kazily vzpomínky na Karlovu univerzitu z jara roku 1948, kdy jsem tam studoval a byl jsem bezprostředně po komunistickém puči proti své vůli svědkem toho, jak někteří z mých nejoblíbenějších učitelů raději změnili názory, než aby riskovali, že získají čestné místo v řadách opozice, jejíž vyhlídky tehdy byly beznadějně.

ROZDÍLNÁ SPOLEČENSTVÍ

Multietnicita neboli společnost složená z četných rozdílných společenství, v níž je možno žít, se stala – přinejmenším ve Spojených státech – základním závazkem politického života i akademického bádání. Proto je tak smutné sledovat, jak se ve Starém světě v řadě míst s multietnickými tradicemi život během přibližně jedné poslední generace změnil v kompaktnější uplatňování jediné národní kultury, pro niž je charakteristické vylučování ostatních a určitá dávka xenofobie. (...)

Jména těch, kdo se snažili vést odlišné národnostní skupiny k vzájemné toleranci a k vzájemnému pochopení, si dnes bez ohledu na skutečnost, zda jsou slavní, nebo je zná jen hrstka vyvolených, znovu zaslouží naši úctu. Mám na mysli filozofa Bernarda Bolzana, prezidenta T. G. Masaryka, jeho žáka Emanuela Rádlu a německé ministry, kteří se v období let 1926–1938 loajálně podíleli na vládách masarykovské republiky. Myslím přítom rovněž na někdejší přítelkyni Franze Kafky Milenu Jesenskou, která v období mnichovské krize vyličila v řadě esejů, napsaných s hlubokým pochopením pro české spoluobčany, osobní a politickou tragédii, jež postihla německé socialisty a liberály ze Sudet, a na Jana Patočku, jehož přednášky jsem navštěvoval před odchodem z Prahy, než se mi podařilo úspěšně překročit hranici na Šumavě. Praha může být na tyto jasnozřivé obyvatele právem hrdá.“

Lze jenom dodat, že Praha i Čechy mohou (nebo by měly být) na svého rodáka Petera Demetze rovněž právem hrdé.

BUĎ – ANEBO (BECHUKOTAJ 3M 26,3–27,34)

Vracíme se po roce k prorockému líčení našich dějin, které nám Tóra předkládá jako druhou možnost. Mohli jsme zvolit opak toho, co již známe jako své dějiny. Teď jsme ale nuceni číst eventualitu *galutu* jako jeho realitu. Tóra nás však rovněž učí, že *geula* (vykoupení) je nemyslitelná bez *gola*, exilu, a naopak. Bůh je totiž věrný uzavřené smlouvě s Izraelem a trest je v jeho očích přípravou. Proto máme příležitost pochopit z vlastních dějin jejich smysl.

Tóra nám předkládá základní příznaky *galutu*, které se vepsaly do naší historie a zkušenosti. Jenom vše, pro co používá budoucího času, musíme mít už za minulé až přítomné. *Do vašich srdcí uvedu strach v zemích jejich nepřátel. Bude je pronásledovat zvuk padajícího listu a budou prchat jako před mečem, upadnou a přítom je nikdo nehonil. Jeden bude klopytat o druhého jako před mečem, ač není pronásledovatelem, a před nepřáteli neobstojí. Budete zanikat v národech a země vašich nepřátel vás pozře. A zbytek z vás? Budou se rozplývat ve své vině a také ve vině svých otců s nimi se budou rozplývat v zemích svých nepřátel. Ale budou vyznávat svou vinu a vinu svých otců stejně zpronevěřili, jako se mi zpronevěřili oni, včetně toho, že se mnou chodili, jak se komu líbí.*

Způsob vyznání viny, který je nám vlastní, nemůže vést k vykoupení. Bůh od nás očekává víc, a dokonce nám to v této paraše sděluje. Říká, že léty svého *galutu* splácíme dluh zemi, z níž jsme byli vyhnáni, aby se jí touto cestou dostalo let odpočinku, která jsme jí jako její správci měli povinnost poskytovat a odepřeli jí je. Potřeba země, aby zůstala každého sedmého roku ležet ladem a obnovila (pro nás) své síly, musela být uspokojena naším vyhnáním. Vztahuje se to jak na sedmdesátiletý babylonský exil Izraele, tak na nepoměrně delší exil po zkáze Druhého chrámu. Ale stejně jako po babylonském exilu bylo od samého počátku patrné, že skutečně, a tedy trvalé *geula* nebylo dosaženo, můžeme číst ze slov Tóry i v současnosti něco podobného.

Epocha, v níž žijeme, je epochou zlomu, poznamenaného vyvražděním šesti milionů našich prarodičů, rodičů a sourozenců, a v důsledku toho obnovením židovského státu. Jeho založení bylo vykoupeno šesti miliony obětí, jejichž

KOMENTÁŘ K TÓŘE PRO TENTO MĚSÍC

Mark Podwal: *Měsíc ijar.*

volání nám stále zní v uších. Svět tomu přihlížel, ale po válce nám většinovým rozhodnutím Spojených národů přiznal právo založit židovský stát v naší zemi. Lépe než kdokoli jiný víme, na jak vratkých základech vznikl. Mohl být vymazán z mapy ihned po svém založení a ještě dnes vede válku o své zachování.

Skutečnost, že přesto existuje, je zárukou, protože si jeho území nárokují jiní. Lze říci, že rozhodnutí Spojených národů bylo nezamýšlenou zkouškou si ověřit, je-li Bůh skutečně s námi. Když perský král Kýros dovolil Židům návrat do jejich vlasti, také si nelámal hlavu s tím, jak to dopadne, a stačilo mu, že k němu vydal edikt. Roku 1948 křesťanského letopočtu došlo ke změně. Bůh nám ji v Tóře oznamuje slovy, že *i já s nimi budu jednat, jak se mně zlíbí, a přivedu je do země jejich nepřátel, anebo se tehdy konečně pokoří jejich neobřízané srdce a konečně jircu et avonam*, vyžádají si nebo spíše uspokojí svou vinu.

Paralela se zemí, jež má v důsledku našeho exilu uspokojit svá léta odpočinku, která jsme jí odepřeli, je zřejmá. Srovnání

země a viny Izraele je ale v Tóře úmyslné. Vina si vyžaduje trest, ale my, ačkoli ji opakovaně vyznáváme, ji nejsme schopni přijmout a uspokojit tak, jak potřebuje. Nejsme ochotni ji přestat obhospodařovat až do jejího úplného vyčerpání. Pravda, mnohé komentáře vykládají obrat *jircu et avonam* tak, že se trest musí naplnit, ale *galut*, pokud jde o zemi, má přece sloužit tomu, aby obnovila své síly. Tóra nám, myslím, nabízí odpověď v tom *anebo* a *tehdy*, a v originálu ještě s pomlčkou mezi oběma slovy. Hebrejské „ó“ a „az“ jsou dvě jednoslabičná slova, každé o dvou písmenech, a když je převedeme do číslic, zní nám jako 1 + 6 – 1 + 7 povědoměji. 1 + 6 čteme jako šabat plus šest dní stvoření a 1 + 7 jako z Tóry nám známý *šemini*, osmý den zasvěcení Bohu, zahrnující sedm dnů týdne včetně šabatu.

Jak už jsme na stránkách tohoto časopisu několikrát zmínili, osmý den v Tóře avizuje den mimo tento svět stvoření jako duchovní rozměr fyzického světa, v němž žijeme. Osmý den je chápán jako *olam haba*, svět, který přišel, když se nám otevře, až se na něj připravíme v tomto světě. Těžko říci, který z nich je důležitější, vždyť bez prvního by nepřišel druhý, a podobně je tomu s *galutem* a *geula*. Když se ale rabi Jišmael, nemoha se dočkat příchodu Mesiáše, na radu proroka Eliáše vydal do Říma, aby se zeptal přímo Mesiáše, kdy už konečně přijde, dostal odpověď: Až budete chtít! Mesiáš tam sedí s malomocnými a neustále si převažuje rány obvazy, aby byl kdykoli připraven přijít. To máme na vybranou, a nejsme-li ochotni se vzdát světa, na který jsme si už zvykli a máme jej s výhradami za jistý, dáváme přednost obhospodařování své viny před její ztrátou. Neříká snad Bůh, že se *budou rozplývat ve své vině (...)* v *zemích svých nepřátel* právě proto, že v době, kdy je *přivedu do země jejich nepřátel*, tohle musí skončit?

V době existence Chrámu vyznával velebně v Den smíření všechny hříchy Izraele a vkládal je na hlavu kozla pro Azazela, který byl s tímto nákladem odveden do pouště a shozen z vysoké skály. Jestliže Bůh říkal *přivedu je do země jejich nepřátel*, a myslel tím i podle Nachmanida Erec Jisrael, vypršel počet dlužných šabatů, ne však čas kierkegaardovského rozhodování mezi *buď – anebo*. Že se *tehdy konečně pokoří jejich neobřízané srdce a konečně jircu et avonam*, však znamená, že obřízkou srdce je naše správné rozhodnutí – s pomocí Boží ještě dnes. **EFRAIM K. SIDON**

VÍRA A PŘÁTELSTVÍ (Behaalotcha 4M 8,1–12,16)

V této sidře se Mojžíš ocitá v nejhlubší krizi. A není se mu co divit. Po všem, co se stalo – zázracích, východu z Egypta, rozdělení Rákosového moře, pokrmů padajících z nebe, vody prýstící ze skály, zjevení na Sinaji a smlouvě s Hospodinem –, si lidé znovu stěžují na nedostatek jídla. Ne proto, že by měli skutečně hlad, ale proto, že jsou znuženi a reptají: „Kdo nás nakrmí masem? Vzpomněli jsme si na ty ryby, které jsme zdarma jídali v Micrajim, na dýně, na melouny, na zeleninu, cibuli a česnek!“ (4M 11,4–5) Co se týkalo zázračného chleba šůry, jakkoli byl výživný, už nevyhovoval: „A teď je naše duše vyschlá, nic z toho není, naše oči nevidí nežli ten man!“ (4M 11,6)

Každý vůdce by si v takovou chvíli zoufal. Zajímavé je, s jakou upřímností Tóra zachycuje Mojžíšův nárek k Bohu, jenž končí slovy: „Nemohu tento lid sám unést, je na mě těžký! A jestli mi tohle děláš a nalezl jsem milost ve tvých očích, raději mě, prosím, zabij, ať se nemusím dívat na zlo, které mě potkalo!“ (4M 11,14–15) Pozoruhodná je Hospodinova odpověď: nechláholí, ale odpovídá věcně a prakticky: „Seber mi sedmdesát mužů ze starších Jisraele, o kterých víš, že jsou starší Jisraele a jeho vůdcové, vezmi je ke stanu setkání a ať se tam s tebou postaví.“ (4M 11,16) Jako kdyby Bůh řekl: Vzpomeň si, co ti doporučil tvůj tchán Jitro. Nesnaž se vést ostatní sám. Nežij sám. Vyber si spolupracovníky, společníky, vyjdi z izolace. Měj přátele.

Tato epizoda dojmá tím, že ve chvíli, kdy je Mojžíš nanejvýš zoufalý, Bůh sám k němu mluví jako nápomocný přítel. To je pro judaismus podstatné: Hospodin není jen náš Stvořitel a Stvořitel vesmíru, Zákonodárce, Vykupitel, Král a Vládce, je nám také blízko, dokáže utěšit, dodat sílu.

Roku 2006 vztyčili před londýnským nádražím Liverpool Street station památník kindertransportům, které sem v roce 1939 přijížděly z Evropy. Při této příležitosti promluvila jedna ze zachráněných: bylo jí už k osmdesáti a dojatě vzpomínala, jak dobře se v nové zemi cítila, a mj. prohlásila: „V Anglii jsem zjistila, že i policista může být přítel.“ Tím se Anglie lišila od Německa. A právě tohle zjistili Židé před dávnými časy o Bohu: že není jen „vrchní velitel“, ale také přítel. Mojžíš to zjistil v naší paraše.

(Z komentářů rabína Jonathana Sackse vybrala a přeložila A. Marxová.)

BOHOSLUŽBY

v pražských synagogách červen 2024 ijar/sivan 5784

Staronová synagoga

V sobotu a o svátcích šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

31. 5. pátek	mincha, kabalat šabat a maariv	19.30 hodin začátek šabatu 20.44 hodin
1. 6. sobota	BECHUKOTAJ 3M 26,3–27,34 hf: Jr 16,19–17,14 perek 5	konec šabatu 22.10 hodin
5. 6. středa	JOM JERUŠALAJIM – DEN JERUZALÉMA	
7. 6. pátek	Roš chodeš sivan mincha, kabalat šabat a maariv	19.30 hodin začátek šabatu 20.50 hodin
8. 6. sobota	BEMIDBAR 4M 1,1–4,20 hf: Oz 2,1–22 perek 6	konec šabatu 22.18 hodin
11. 6. úterý	předvečer Šavuot	19.25 hodin začátek svátku 20.53 hodin
12. 6. středa	1. DEN ŠAVUOT 2M 19,1–20,23; mf: 4M 28,26–31; hf: Ez 1,1–28; 3,12 mincha a maariv	19.25 hodin
13. 6. čtvrtek	2. DEN ŠAVUOT MEGILAT RUT 5M 15,19–16,17; mf: 4M 28,26–31; hf: Abk 3,1–19 MAZKIR	konec svátku 22.22 hodin
14. 6. pátek	ISRU CHAG mincha, kabalat šabat a maariv	19.30 hodin začátek šabatu 20.55 hodin
15. 6. sobota	NASO 4M 4,21–7,89 hf: Sd 13,2–25 perek 1	konec šabatu 22.23 hodin
21. 6. pátek	mincha, kabalat šabat a maariv	19.30 hodin začátek šabatu 20.57 hodin
22. 6. sobota	BEHAALOTCHA 4M 8,1–12,16 hf: Za 2,14–4,7 perek 2	konec šabatu 22.26 hodin
28. 6. pátek	mincha, kabalat šabat a maariv	19.30 hodin začátek šabatu 20.58 hodin
29. 6. sobota	ŠLACH LECHA 4M 13,1–15,41 hf: Joz 2,1–24 perek 3	konec šabatu 22.25 hodin

Vysoká synagoga

Ve všední dny šachrit v 8.30 hodin a mincha ve 14.00 hodin.

O šabatu mincha po obědě (ve 13.40 hodin).

1. 6. sobota	mincha, maariv a havdala	20.40 hodin
8. 6. sobota	mincha, maariv a havdala	20.48 hodin
15. 6. sobota	mincha, maariv a havdala	20.53 hodin
22. 6. sobota	mincha, maariv a havdala	20.56 hodin
29. 6. sobota	mincha, maariv a havdala	20.55 hodin

Jeruzalémská synagoga

Bohoslužby se konají každou sobotu a o svátcích od 8.45 hodin.

NEPTÁME SE ZDA, ALE JAK

Rozhovor s odcházejícím ředitelem LŠ Petrem Karasem

Loučícího se ředitele Lauderových škol PETRA KARASE asi není třeba představovat, takže jen stručně: narozen 1973 v Praze, absolvoval Přírodovědeckou a Filozofickou fakultu UK, po studiích působil na New York University v Praze, poté na osmiletém Gymnáziu mezinárodních a veřejných vztahů. Na Lauderovy školy nastoupil jako pedagog (učitel geografie a dějepisu) v roce 1999, v letech 2000–2002 a 2009–2012 působil jako zástupce ředitelky, od září 2014 jako ředitel. Je autorem několika odborných geografických publikací, roku 2005 založil Nakladatelství P3K, které se soustřeďuje na publikace s židovskou tematikou (předchozí rozhovory s P. K. viz Reh 9/2014, 9/2017).

Letos jste završil desátý rok ředitelování. Je na vás velice vidět, jak se vám poté, co jste oznámil odchod z funkce, ulevilo. Je to tak?

Bezesporu, spadl mi ze srdce velký kámen. Ještě šťastnější budu v srpnu, ale už to, že jsem vše minulý rok důkladně zvážil (a probral s rodinou) a oznámil, mi přineslo velké zklidnění.

Proč odcházíte – z únavy, touhy po změně, potřeby si vyčistit hlavu, nebo proto, že „v nejlepším se má přestat“?

Řekl bych kombinace všeho, co uvádíte. Ředitelem jsem od roku 2014, ale s krátkými přestávkami jsem na Lauderkách 25 let, tedy po čtvrtstoletí se jistá opotřebenost dostavila. Změnu potřebuji, ale domnívám se, že ještě více ji potřebují Lauderky, česká praxe ředitelování až do důchodu je součástí problému českého školství. Značnou část toho, co jsem si před více než deseti lety předsevzal, jsem (snad) splnil, redefinice řady věcí už bude na novém týmu.

Za vaší „ěry“ se škole dařilo, skutečně rozkvetla, takže lze říct, že odcházíte z ústavu, který je v dobré kondici. Co pokládáte za zlomové události či trendy v uplynulém desetiletí?

Jeden zásadní trend má dřívější počátek: založením mateřské školy (2009) se začala rozšiřovat základna (a popularita) Lauderek, po letech se logicky dostavil efekt v podobě daleko většího zájmu o první třídy ŽS. Tato zásluha mnoha lidí, ale především Kateřiny Dejmalové

a Radky Sobolové, se propsala jako jeden z faktorů nárůstu počtu dětí a žáků v posledních zhruba deseti letech.

Šel jsem do konkurzu na ředitele s ideou větší inkluzivity a komunitního charakteru školy. V tom napomohl příchod Gafny Váňové, dále pak vznik vize školy jako výsledku práce skupiny lidí ze školy a pražské židovské obce ve spolu-

Foto Ondřej Polák.

práci s mezinárodní organizací Educating For Impact (EFI), která podporuje propojení židovských škol a židovských komunit.

Stvrzením inkluzivního charakteru bylo znovuotevření druhého stupně ZŠ (2016), což vlastně považuji za svůj největší úspěch, a i pokud by měl být jediný, stále budu odcházet s dobrým pocitem. Mnoho lidí říkalo, že pro něj nebude dost dětí, že sníží „standard“ Lauderek, že nemáme místo. A podařilo se, byť přístavba dvorního křídla (2016) a celého jednoho patra hlavní budovy (2019–2020) dala zabrat všem a vyžádala si velkou trpělivost ze strany žáků, kolegů a hlavně rodičů.

Na co všechno můžete být – se svým týmem – hrdý?

V mnohém bych se opakoval – opravdu druhý stupeň považuji za to „nej“. Ale jinak z dalších věcí: primárně jsem hrdý na náš tým, který se za ta léta dost obměnil. Řada skvělých kolegů zůstala, mnoho inspirativních přišlo, pro další byl dů-

raz na komunitní charakter a inkluzivitu nekomfortní, a proto odešli.

Škola má jasně definovanou vizi, řídí se jí, žije jí, u většiny našich rozhodnutí zvažujeme, zda jsou v souladu s vizí. Logicky nemůže vyhovovat všem rodičům, ale myslím, že jsme vytvořili přijatelný kompromis. Rozvinula se spolupráce s dobrovolnickými týmy rodičů (Svátky v krabici, Havdala, Šul a šnaps...), které přinesly do školy novou dynamiku. Jsem jim za to neskonale vděčný. Z vlastní iniciativy jsme přidali dospělácký e-learning.

Před patnácti lety jsme měli 107 dětí a žáků, letos jich máme přes 400; tam, kde jsme museli dříve přemlouvat rodiče, aby k nám dali děti, musíme se dnes omlouvat, že nemůžeme všechny přijmout. Před deseti lety bylo 68 procent našich žáků z cílové skupiny, dnes je to 89 procent (jen u gymnázia to bylo 48 procent, dnes 77 procent). A ačkoli se 400 žáků se už nejedná o malou školu, v rámci možností se nám podařilo zachovat jednu z hlavních devíz Lauderek – rodinnou atmosféru.

A naopak: necháváte za sebou nějaké nedořešené problémy nebo jen pocit, že něčemu jste se mohl věnovat více a lze očekávat, že se z toho stane problém?

Již bezmála rok sepisují Gafně seznam nedodělků, kostlivců ve skříni a dlouhodobých výzev. Už nyní je to na pět normostran, takže rozhodně nemohu říci, že bych odcházel s čistým stolem. Vedle čistě interních záležitostí, o kterých není vhodné se rozepisovat zde, máme nedořešenou otázku gymnázia. To se již svou podstatou trochu vymyká komunitní koncepci školy, a naopak se nám nedostává čtyřletého gymnázia, které by bylo pro pražskou židovskou obec (ŽOP) asi vhodnější.

Od roku 2019 jsme ve škole zahájili posun v pedagogickém řízení školy, zavedli jsme alespoň částečně tandemovou výuku, princip uvádějících učitelů, rozšířili poradenské centrum, významně se rozvinula práce žakovského parlamentu – ale řekl bych, že zde máme stále rezervy. Mnohé věci, které jsme začali, přibrzdila či zcela přerušila epidemie covidu, takže zde čekám větší progres.

Gafna také ve své koncepci (při konkurzu na ředitelku LŠ) kladla důraz právě na řízení pedagogického procesu. Také struktura managementu školy přes drobné korekce odpovídá stále spíše

škole se 100–200 žáky, změna je nezbytná. A pak je tu velká otázka rozšíření školy: od roku 2017 upozorňuji na nedostatek kapacity hlavně v mateřské a základní škole, a nakonec nyní reprezentace ŽOP souhlasila s návrhem na rozšíření. Což by optimista mohl považovat za úspěch! Nicméně realista ví, že jde o běh na dlouhou trať a je s tím spojeno nejen obrovské množství práce, ale také řada otázek.

Lauderky, to je mateřská škola a deset tříd základní školy a osmileté gymnázium, zajímavý hybrid, který funguje a vytváří svérázný svět. Jak se to ale všechno daří udržet v chodu, pohromadě? Nezáviděl jste někdy kolegům a kolegyním, kteří řídili „jen gymnázium“, nebo „jenom“ základní školu?

Záviděl. Spojení v jedné instituci sice přináší řadu radostí a možností – např. spolupráce mezi stupni, doučování mladších žáků staršími (zrovna nyní dokončil jeden oktáván maturitní práci, kdy pracoval většinu školního roku s dětmi ze školky na pesachové hře s naprosto úžasným výsledkem), ale těch negativ je hodně.

Kromě organizačních potíží – každá část se řídí jinými pravidly, vyhláškami, vycházejí z jiných školních vzdělávacích plánů – je tu také faktor „ponorkové nemoci“. Mnoho našich dětí sem nastupuje ve třech letech a letos poprvé máme mezi maturanty absolventy naší školky. Trávět šestnáct let v jedné instituci, v jedné budově, chodit do těch stejných dveří, vyrůstat se stejnými spolužáky – to opravdu pro velkou část studentů není. Tedy ačkoli pro komunitní charakter školy je vhodné minimálně spojení ZŠ a MŠ, domnívám se, že gymnázium by mělo být zcela oddělené organizačně i právně a geograficky. S tím také počítá plán rozšíření školy.

Škola se navíc velmi činnorodě zapojuje do pomoci potřebným, během válečných konfliktů pomáhala dětem uprchlíků, dočasně vznikla nejprve ukrajinská, pak izraelská třída. Co všechno to obnášelo, co to znamenalo pro studenty, učitele, rodiče?

Pomáhat potřebným je jednou ze zásad vize naší školy. Tedy neptáme se zda, ale ptáme se jak. Je to jedna z hlavních věcí, které chceme žákům předat, bez toho by nám vize židovské školy nedávala smysl.

Náročné to bezpochyby bylo, ale současně to napomohlo komunitnímu charakteru školy, ukázalo se, že přes všechny obtíže, škola, rodiče, zaměstnanci, žáci táhli za jeden provaz. Náš zřizovatel, zahraniční partneři, rodiče finančně vypomáhali, mnoho studentů se zapojilo do výuky či přípravy tříd, kolegové učili, jídelna ihned začala vařit nad svoji kapacitu atd.

Hodně se mluví o tom, že české školy nepřipravují děti na skutečný život, na realitu, které často nerozumějí ani dospělí. Jak to je s LŠ, co si absolventi odnášejí nebo mají odnášet kromě poznatků?

Jsem velmi opatrný, jakmile přijde řeč na téma „přípravy na skutečný život“. Jistě biflování všech Přemyslovců nazpaměť asi k ničemu nebude, ale zaprvé nikdo netušíme, co svět čeká za 10–30 let, zadruhé časté podceňování znalostí podle mého názoru nikam nevede.

Dřívější trend 90 procent znalostí a zbytek dovedností je překonán (byť na mnoha školách přetrvává), ale doufám, že se to nepřevrátí v opak. Letos více zkusíme v některých třídách a předmětech práci s AI a je vidět, jak nedostatek znalostí a přehledu (zcela v souladu s věkem a ročníkem žáků) vede k chybným či nevhodným dotazům, interpretacím a výsledkům.

V Lauderkách klademe důraz na čtenářství (láska k textu, schopnost porozumění a kritiky), práci s daty, schopnost prezentace a samostatnost. Roky pilujeme schopnost tvorby odborného textu, seminární práce jsou na vyšším gymnáziu samostatným předmětem – a najednou takřka z roku na rok je otázka, zda tato dovednost, oceňovaná našimi absolventy na univerzitách zde i v zahraničí, má ještě smysl. Nicméně byť nemáme jednoznačné odpovědi a recepty, za zásadní považují naši schopnost se k těmto fundamentálním otázkám neustále vracet, debatovat o nich, vrhat se do neprobádaných, často slepých uliček, a pak se po vyhodnocení zase vracet, případně pokračovat dál.

Do jaké míry to usnadňuje fakt, že se jedná o židovskou školu s výukou židovské tradice a judaismu?

Jak jsem už řekl dříve, integrální součástí naší školy není jen vzdělávání, ale také výchova. Vychází z principů judaismu, ale také reality demokratického státu. I proto si mohou studenti u nás namísto

seminární práce zvolit jeden rok dobrovolničení, proto jsme se vrhli do všech uvedených akcí, proto žakovský parlament pořádá akce, jejichž cílem je pomoci těm, kteří nemají tolik štěstí jako my.

Když jste se stal ředitelem, vzdělával jste se jako manažer, měl jste nějaké školení, četl jste teoretickou literaturu, nebo jste se vše učil „za pochodu“?

Absolvoval jsem studium školského managementu ještě dávno před ředitelováním. Bylo zaměřené více na praktické věci (právo, ekonomie), a vlastně moc zásadně mě nepoznamenalo. Měl jsem výhodu, že už jsem předtím působil mnoho let jako zástupce, krátce i ředitel, tedy zase tak nové to nebylo.

Nejvíce mě ovlivnily dvě věci. Zaprvé to byla setkání židovských škol v rámci zmíněného programu EFI (2016–2020). Na všech školeních pro ředitele se dozvídáte, že jde o velmi osamocenu misi. A ředitel jediné židovské školy v zemi je o to více „sám“. Konfrontovat svou realitu a práci s jinými řediteli diasporních škol bylo nesmírně cenné, s Gafnou jsme poznali většinu židovských škol v Evropě (mimo Francii a Velkou Británii).

Druhým zásadním impulzem bylo dvouleté studium programu Ředitel na živo (2019–2021). Na rozdíl od české praxe se nezabývá úředničinou ředitele (kterou lze snadno získat samostudiem), ale klade důraz na vizi školy a její naplňování, pedagogický leadership a školní společenství. Program je určen školním dvojicím (ředitel/zástupce), dává prostor pro neustálé přemýšlení nad životem školy a vedou ho špičkoví lektori.

Jakými pravidly by se podle vás měl řídit člověk, který vede tak rozmanitý kolektiv, jako je škola, navíc škola židovská? Co bylo nejtěžší? Provozní problémy, nebo „lidský faktor“?

Moc se mi do odpovědi nechce. Raději bych působil pozitivně. Ředitel by měl být dobrý lídr. Musí mít vizi a pracovat s ní. Ale v každé škole, a v židovské dvojnásob, by měl být psychologem. Protože práce s lidmi je náročná a práce s rodiči v komunitní škole násobně.

Na setkáních ředitelů židovských škol se o práci s rodiči mluví nejčastěji a vždy přijde na pořad dne „vtip“, že pokud člověk rád vzdělává či vychovává židovské děti, nejkomfortnější pozicí je ředitel židovského sirotčince.

(pokračování na str. 9)

ODPOLEDNE MÁM TANČIT V LESE

Potulka Třeští po stopách Franze Kafky a jeho strýce Siegfrieda

Vysočinské maloměsto Třešť, uložené v pahorkaté krajině mezi Jihlavou a Telčí. Vyprahlé léto 1907. Vlakem se z Prahy do ospalého letního zapadákovy kodrcá pětadvacetiletý Franz Kafka. Cestou musí dvakrát přestupovat, ale stojí mu to za námahu. Čeká ho oblíbený strýc, „venkovský lékař“ MUDr. Siegfried Löwy, a jeho kamenný, chladivý dům.

OBECNÍ LÉKAŘ V TŘEŠTI A TIŠE ŠUMÍCÍ BLÁZNOVSTVÍ

Než nastoupil do zaměstnání, zajížděl Franz Kafka do Třeště za svým strýcem, o kterém se v dopisech něžně zmiňuje jako o „strýčkovi“ (ve věnování do povídky *Proměna* vepsal „mému nejdražšímu strýci“), pravidelně o letních prázdninách. Vysočinské maloměsto a jeho

Dům č. p. 131, ve kterém bydlel MUDr. Löwy. Foto Jiří Daniček.

okolí poskytovalo Kafkovi vhlad do venkovské každodennosti, možnost seznámit se s řadou lidí i letní úlevu.

Nejmladší bratr Kafkovy matky Julie, Siegfried Löwy, se narodil 11. března 1867 v Poděbradech. Po absolvování německého gymnázia v Praze vystudoval medicínu na německé Karlově univerzitě. Do Třeště přichází roku 1899 a působí tam nepřetržitě až do roku 1924. Velice rychle se vypracuje v respektovanou osobnost celého regionu. Třešť je v té době městem se zámekem, fabrikami (textilky, sirkárna, továrna na výrobu dřevěných hodinových skříní) a s necelými pěti tisíci obyvateli, z nichž Němci jsou v početní menšině. Důležitou součástí třeštské pospolitosti bylo židovské etnikum. V roce 1830 žilo ve městě 750 Židů, v roce 1861 (po migraci do větších měst) 281 a roku 1900 už jen 169 židov-

ských sousedů. Na začátku 20. století se židovští obyvatelé, především podnikatelé a majitelé fabrik (Stern & Knapp, Münch & syn a Meissner & synové) zasloužili o hospodářský, kulturní i sociální vzestup Třeště. Židovská obec měla v Třešti vlastní školu, synagogu, rituální lázeň a špitál.

Do třeštské paměti se „venkovský lékař“ Löwy zapsal výrazně a nesmazatelně jako svérázná osobnost vzdělance a originálního starého mládence. Löwy byl hubený vyšší muž s kulatými kovovými brýlky, pěstěným širokým knírem a bradkou, s vysokým čelem a řídnoucími vlasy, navenek mírně chladný, ale mezi přáteli schopný si sám ze sebe ztropit legraci. Měl trochu příškrčený hlas, a synovec mu proto s jemností sobě vlastní říkal „švitorka“ (*Zwitscherer*). V dopise Maxi Brodovi ze září 1917 se o tom Kafka rozepsal: „(...) má nelidsky jemnou, staromládeneckou, ze staženého ptačího hrdla vycházející vtipnost, která ho nikdy

neopouští. A on tak žije na venkově, nelze ho odtamtud vytrhnout, spokojeně, tak jako může člověka uspokojit tiše šumící bláznotství, které on pokládá za melodii života.“

U PINČLPARKU

Teď je květen 2024 a Třeští se potulují s Janem Morkusem a MUDr. Přemyslem Fučíkem, dvěma místními badateli. Procházíme podloubím synagogy, o které víme, že ji Kafka navštívil (v dopise Brodovi píše: „a už jsem byl také v templu“), obcházíme místní katolický kostel a zaboucháme do úzké uličky, která nás přivede na Malý rynek. Právě tady stojí

patrový dům č. p. 131, ve kterém bydlel MUDr. Löwy a kam za ním zajížděl synovec Franz. Jeho zdejší pobyty připomíná pamětní deska a busta, jejíž vznik inicioval můj průvodce, lékař Přemysl Fučík. Vzpomíná, jak musel v devadesátých letech místnímu zastupitelstvu vysvětlovat, kdo Franz Kafka vlastně byl.

Dveře do Löwyho domu nám otevírá dnešní majitelka, paní Sebořská, se kterou máme návštěvu domluvenou předem, a ochotně ukazuje původní detaily, které tu přečkaly všechny přestavby a zůstaly po dávných obyvatelích. Schodiště, štuky na stropě, dřevěné dveře, kliky, v patře prosvětlenou bývalou

Siegfried Löwy ve své pracovně. Foto archiv.

čekárnu ordinace, prostor bývalé ordinace i pokojík, kde spával synovec. Paní Sebořská se sem nastěhovala někdy v 60. letech a připomíná, že v paměti její rodiny byl MUDr. Löwy ctěným lékařem se svérázným humorem a se sociálním citěním. A dodává: „Ten dům má jedinečného ducha. Bydlí se mi tu velice dobře.“

Doktor Löwy obýval první patro domu, kde měl ordinaci, pracovnu i pokoj pro hosty. Výhled z pracovny měl do veřejného prostranství, kterému se dodnes, jak připomíná Jan Morkus, říká „pinčlpark“. Naopak okna ordinace vedla do dvorku, který dodnes k domu přiléhá i s malou zahrádkou a kůlnami. Ve velkém domě v době Kafkových příjezdů žilo pět lidí, tři z rodiny Blumenscheinů (v přízemí)

Takhle to za Třeští U Buku vypadá dnes. Foto Miloš Doležal.

a ve druhé části pan doktor a jeho kuchařka, ovdovělá Antonie Minařová.

ZÁVISLOST NA LUFTU

Ve své ordinaci prováděl Löwy také ošetřování chrupů. Třeštský učitel Jan

Burian (1910–2001) se dle svědectví Přemysla Fučíka rád chlubil, že měl z času dětství od pana doktora tak fortelně vytvořenou plombu, že mu vydržela až do stáří. Na několika fotografiích je dr. Löwy zachycen, jak vzpřímeně sedí na koni, ve vysokých kožených jezdeckých holínách, jednou v papaše, podruhé v klobouku mírně nasazeném na stranu. Nepřipomíná vůbec venkovského lékaře, spíš vojevůdce. A existuje ještě jeden snímek, který jeho důstojnost doslova rozmete. Lékař je zachycen v delším tmavém plášti a ve světlé čepici se štítkem, sedící na motocyklu Neckarsulm. Mírně předkloněný se úporně drží dlouhých řídítek, pokouší se teatrálně stroj nastartovat, rozšlapat a rozjet (všimněte si, že motocykl stojí na stojánku), ale nejde mu to, a tak ho roztlačují a táhnou čtyři mladé dívky, z nichž tři jsou lékařovými neteřemi. Píše se červenec 1914 a jen pár týdnů zbývá do vyhlášení všeobecné mobilizace a začátku Velké války.

BUK PAMĚTNÍK

Paní Seborská nás vede na dvorek za domem s původním vydlážděním a ukazuje kůlnu, kdysi maštal, kde měl „venkovský lékař“ ustájeného koně. V roce 1903 si však koupil motorové kolo Puch (dle archivních dokumentů se tak stal jedním z prvních motocyklistů na Vysočině) a koně prodal. Na puchu lékař uháněl Vysočinou za pacienty, na krátké výlety nebo za přáteli do Jihlavy. Smrad a neobvyklý hluk v ulicích Třeště však vzbuzoval u některých místních nelibost a jezdce na motorce začali nazývat „smrdutým čertem“. Je také zajímavé, že svůj stroj ochotně půjčil také ne zcela praktickému synovci, který v srpnu 1907 píše v listu Brodovi: „Jezdím hodně na motorce,“ a dodává: „Hodně se koupu, lehávám dlouho nahý v trávě u rybníka, až do půlnoci jsem s obtížně zamilovanou dívkou v parku, už jsem obracel na louce seno, stavěl kolotoče, po bouřce pomáhal stromům, pásl krávy a kozy a hnal je večer domů, hrál hodně kuleč-

ník, chodil na dlouhé procházky, pil hodně piva (...). Nejvíce času – jsem tu šest dní – jsem ale strávil s dvěma děvčátky, velice chytrými děvčaty, studentkami, velmi sociálně demokratickými (...). Jedna se jmenuje Aghata, druhá Hedwig.“

Kafkův dopis pak končí trochu záhadnou větou: „Je horko a odpoledne mám tančit v lese.“ Tančit v lese? Byl to autorův básnický obraz? Pokus o metaforu vnitřní situace, letní volné nálady? Nebo se skutečně jednalo o nějakou taneční zábavu? Badatel Jan Morkus se usměje a trochu tajnosnubně mě vyzve na krátkou cestu za město. Projíždíme bývalým zámeckým parkem, podél soustavy rybníků, kam se Kafka chodil koupat, projíždíme kolem bývalé myslivny, až za-

Busta Franze Kafky na domě č. p. 131. Foto jd.

stavíme na malém parkovišti. Pak jdeme ještě několik stovek metrů lesní cestou, až dorazíme ke křižovatce alejových cest. Třešť leží pod námi v mělkém údolí. A nedaleko odtud dosud stojí mohutný buk, strom-pamětník, pod nímž se konávaly malé letní nedělní taneční slavnosti. Býval zde improvizovaný taneční parket, několik stlučených dřevěných laviček a stolků,

hrála kapela, točilo se pivo. Teď, v květnovém prosvětleném odpoledni, si tu představuji, kterak Kafka žádá o tanec Aghatu či Hedwig, vystupuje s ní na parket, tančí pod rozložitou korunou buku a mírně se mu točí hlava. V dopise Brodovi pak může prozradit o náklonnosti k Hedwig: „(...) dnes v noci jsem snil o jejích značně krátkých tlustých nohou a takovými oklikami poznávám krásu dívky a propadám lásce.“

Zbývá dopovědět, že Siegfried Löwy byl do posledních dní svému synovci jedním z nejbližších lidí. A po jeho smrti v červnu 1924 zařizoval převoz mrtvého těla z Vídně do Prahy.

V srpnu 1925 je třešťský městský lékař Siegfried Löwy přeložen na trvalý odpočinek a definitivně se usazuje v Praze. Ale to už je jiný příběh.

MILOŠ DOLEŽAL

NEPTÁME SE ZDA, ALE JAK

(dokončení rozhovoru ze str. 7)

Nechci to více rozvádět, naprostá většina rodičů je nápomocných, mnozí jsou skvělí podporovatelé školy, někteří jsou schopni formulovat kritiku tak, že to školu posouvá, ale snadné to není, a stačí pár rodičů, kteří dokážou rozložit celé třídy, odradit pedagogy.

Patří to k práci ředitele, musí se s tím vyrovnat, ale když jste se na začátku ptala po důvodech odchodu, tento faktor byl pro mě jeden ze dvou až tří rozhodujících.

Čemu se plánujete věnovat od září? Zůstáváte alespoň částečně „po ruce“?

Slíbil jsem Radě školy a Gafně, že alespoň jeden rok ještě zůstanu ve škole na pozici zástupce. Gafna si ponechá svoje dosavadní kompetence (nebude nový zástupce pro židovskou výchovu), plus přebere to hlavní – řízení lidí a pedagogický proces.

Naopak mně zůstane většina dosavadní administrativy, ekonomiky školy, správní řízení apod. Plus práce v novém rozšířeném vedení školy. Učit budu minimálně, žádná moje kompetence nebude zahrnovat povinnou komunikaci s rodiči.

Současně od září 2024 se rozšiřuje moje spolupráce s již zmíněnou organizací Ředitel naživo, kam jsem byl přijat jako lektor. A určitě více času chci také věnovat Nakladatelství P3K. Ale u obou více asi až od roku 2025.

A obligátně na závěr, co nejvíce přejezte kolegům a kolegyním, studentům, žákům a sobě do budoucna?

Vím, že to zní až trapně, ale opravdu nejvíce bych jim přál klidnější svět bez vyvolávání starých běsů. A konkrétně, aby se vše, čím jsem je štvál, změnilo, a vše, co na Lauderkách oceňovali a oceňují, aby jim zůstalo.

Především bych chtěl však poděkovat celému týmu Lauderek, kolegům, bez kterých by škola nebyla Lauderkami, jak je známe, žákům a také rodičům (včetně obou rad školy), protože většina z nich je silnou oporou školy. A všichni dotváříme skupinu, která většinou drží pospolu a posouvá budoucnost našich dětí a celého společenství vpřed. Nemohu opomenout našeho zřizovatele (ŽOP), který co se školy týká, byl po celou dobu mého ředitelování oporou, stejně tak Nadací R. S. Laudera. Věřím lauderovské komunitě a celému projektu, který má potenciál vychovat novou generaci. (am)

KONEC DOBRÝ, VŠECHNO DOBRÉ

Revitalizace budyňské synagogy po letech dokončena

Vznik a devastace budyňské synagogy stejně jako její obnova mají delší historii, která ale ještě není tak vzdálená. Nevzpomínám si již, kdy jsem ji viděl poprvé, dlouho byla zavřená a teprve v 90. letech jsem se osmělil

Průčelí budyňské synagogy, 1935.

a vypravil se na městský úřad požádat o její prohlídku. V minulosti synagogu dočasně využíval spolek Českého svazu chovatelů v Budyni, kteří sál rozdělili provizorním dřevěným přestropením. Zatímco většina skromných židovských domů na předměstí ještě stojí, poměrně velká maloměstská synagoga byla tehdy již značně zdevastovaná, s důkladně otlučeným průčelím, rozbitými okny a trámy sesutého stropu a ženské galerie uvnitř, vybouraným svatostánkem a širokou prasklinou v klenbě.

O to větší překvapení vzbudilo u všech návštěvníků nedávné slavnostní otevření synagogy po několikaleté obnově. Všichni byli překvapeni a někteří dojatí, neboť rozdíl proti minulému stavu je velmi nápadný – především byla pečlivě obnovena výzdoba a štít pozdně klasicistního či empírového průčelí, které se nyní nepřehlédnutelně tyčí mezi drobnými přízemními a patrovými domky bývalé židovské ulice.

Federace ŽNO a NF Zecher usilovaly o záchranu budyňské synagogy

již po desetiletí. Nechaly na své náklady vypracovat stavebněhistorický průzkum (2013) a architektonický projekt obnovy u ateliéru Soukup v Plzni (2015), účastnily se konzultací při řešení jednotlivých otázek. Město se ale nakonec rozhodlo řešit obnovu vlastními prostředky. Rozhodující podporu získalo z Norských fondů (2021), které zásadním způsobem revitalizaci synagogy umožnily. Výsledek vzbudil všeobecné uspokojení a radost nejen u místních občanů, norského vyslance a zástupců památkové péče, ale také mezi architekty, kteří projekt obnovy zpracovali. Totéž lze říci i o všech řemeslnících a restaurátorech, kteří se na obnově v rámci stavební firmy Tomáše Hlaváčka podíleli. Slavnostní otevření synagogy tak 16. dubna proběhlo k všeobecné spokojenosti nejen starosty Ing. Petra Kindla, ale i všech pozvaných hostů – informovali jsme o něm již v květnovém čísle.

NEJMENŠÍ KRÁLOVSKÉ MĚSTO

Budyně nad Ohří – asi nejmenší z českých královských měst – má dlouhou historii. Leží v širokém údolí Ohře, ze severozápadu na pravém břehu tzv.

Osekané průčelí synagogy. Foto J. Fiedler 1979.

Malé Ohře. Jižní stranu města lemuje Mšenský potok, na němž býval velký

rybník, který tvořil jižní a východní stranu městského opevnění. Západní stranu města s hradem obklopovaly bažiny a město i hrad byly ze všech stran chráněny vodními příkopy. Písemně je Budyně zachycena k roku 1173, kdy zde již existoval knížecí dvorec. V raném středověku městem

Interiér synagogy, 30. léta 20. století, archiv ŽMP.

procházela cesta ze Slaného do Prahy, starý původ mělo i spojení s nedalekými Libochovicemi, Litoměřicemi a Roudnicí. V letech 1262–1276 v Budyni několikrát pobýval Přemysl Otakar II., který zde nechal vybudovat čtyřkřídový hrad typu kastelu a na náměstí postavit kostel. Celé sídliště bylo za přispění kolonistů přeměněno v opevněné město, jehož hradby z počátku 14. století jsou částečně ještě patrné. V roce 1336 se Budyně stala poddanským městem a přešla do majetku Zajíců z Hazemburka, v 15. a 16. století se zde již konaly dva a později tři výroční trhy. Nejstarší zmínkou o zdejších Židech byla dnes ztracená deska z roku 1535 s hebrejským nápisem z nového mlýna, jehož majitel Jan Mikuláš IV. z Hazemburka v letech 1518–1520 cestoval dokonce do Svaté země a Egypta.

ŽIDOVSKÉ PŘEDMĚSTÍ

Židovské osídlení je v Budyni doloženo od první poloviny 16. století. V roce 1638 zde žilo 11 rodin (49 osob), v roce 1724 22 rodin (104 osob) a v roce 1783 34 rodin. Vrcholu židovské osídlení dosáhlo v roce

1880, kdy zde žilo 113 Židů (7,2 procenta všech obyvatel), pak pomalu klesalo až na 39 Židů v roce 1930. Historii místní židovské obce v posledních stoletích zpracoval na základě místních pramenů podrobně budyňský kronikář, který popisuje obyvatele každého židovského domu na severním předměstí i v pozdějších sídlech židovských rodin ve městě. Do Tereziána a pak do vyhlazovacích táborů (Osvětimi a Izbice) bylo z Budyně nad Ohří via Kladno dne 26. února 1942 deportováno 34 zdejších židovských občanů.

Nejpozději od počátku 16. století sídlili Židé za hradbami na severním (židovském) předměstí, kde pod severní Říční branou (již zbořenou) v Okružní ulici v panské hospodě bydlel před rokem 1630 Žid Abrahám. Dalšími majiteli Budyně byli v letech 1614–1676 páni ze Šternberka. Roku 1631 za saského vpádu byly všechny židovské domy na předměstí vypáleny, ale Šternberkové povolili Židům sídlit ve městě, kde bylo mnoho opuštěných a zpusťlých domů. V roce 1676

Západní průčelí synagogy, 2024.

koupili Budyni Dietrichsteinové, kteří se jako jinde ukázali být osvícenými majiteli a správci. Po dalším požáru v roce 1692 postavili Dietrichsteinové na předměstí dvacet zděných židovských domů, stará židovská škola sídlila tehdy v čísle XII, byla zde činná

také koželužna a židovská jatka s masnými krámy. Teprve od Josefa II. mohli Židé bydlet v křesťanských domech a od roku 1850 se mohli zakupovat i ve městě. Židovské domy na severním předměstí stojí po obou stranách ulice Ostrovní a zčásti podél

Prostor synagogy po obnově – pohled k východu, 2024.

městského opevnění v ulici Okružní. Povolný počet 20 židovských domů nebyl až do roku 1850 překročen, mnohé z nich se v přestavbách dochovaly dodnes.

OBNOVA SYNAGOGY

Původně Židé měli své modlitebny pouze v domech, kde bydlel rabín nebo kantor. V roce 1631 si zřídili modlitebnu ve městě v domě č. 31, roku 1677 se ale museli vrátit na předměstí. Kolem roku 1740 si zakoupili stodolu proti domům XIII a XIV, kde si zřídili modlitebnu s dřevěným stropem a šindelovou střechou, kvůli válkám s Francouzi a Prusy však nemohli stavbu dokončit. Teprve v roce 1825 žádali knížete Františka Josefa z Dietrichsteina o slevu na 18 tisíc cihel na nové klenutí synagogy. Kníže jim 3000 cihel daroval, zbytek ale museli ve splátkách do roku 1828 zaplatit. V roce 1825 dali synagogu nově zaklenout a omítnout, a tehdy dostala budova i nápadně zdobné průčelí do ulice, nový svatostánek a lavice a později i novou výmalbu. V synagoze byl také uložen žlutý praporec, užívaný při různých slavnostech. Jména zdejších rabínů jsou zapsána od roku 1620, poslední rabín Bernard Löwy působil v letech 1897–1933 v Budyni a Libochovicích.

Budyňská synagoga je dnes pozdní ukázkou klasické dispozice české synagogy 18. století jako jednodlní stavby, sklenuté třemi poli české

klenby na klenební pasy, svedené na plastické pilastry s mohutnými hlavicemi a profilovanou římsou. Pravidelné třídlíné členění stavby velmi dobře odpovídá tradičnímu využití synagogálního prostoru – západní část sloužila jako předsiň s ženskou galerií v patře, ve střední části jsou umístěny dvě řady lavic, zatímco východní část zaujímá bima a výrazně plastický aron ha-kodeš s dvojicí předsazených sloupů s hlavicemi, kladím a zalamovanou římsou a dvěma velkými vázami. Členění prostoru odpovídají i veliká okna (po dvou ve východní a severní straně, na jižní straně bylo okno později zazděno) a tři menší obdélná v západním průčelí. Tato klasická dispozice patřila u nás od počátku 18. století k nejrozšířenějším a užívala se až do počátku 19. století. Pro srovnání můžeme uvést dochované synagogy v Jičíně (1773) nebo v Luži (1780). Mnohé další však byly zbořeny, například také příbuzná synagoga v nedalekých Libochovicích.

Nápis nad pokladničkou na galerii, 2024.

NĚKTERÉ ZVLÁŠTNOSTI

Přesto se v několika ohledech budyňská synagoga od všech ostatních odlišuje. Především je to vnější schodiště na ženskou galerii, původně dřevěné, později kovové se zábradlím a markýzou, které ale rovněž podlehlou zubu času.

(pokračování na straně 13)

MŮŽETE JENOM KRESLIT

Několik otázek pro izraelskou malíčku Zoju Cherkassky

V rámci letošního Festivalu v Boskovicích bude v Židovském obecním domě vystavena série izraelské umělkyně Zoji Cherkassky s názvem *7. října 2023*. Umělkyně do Boskovic v červenci sama přijede.

Krátce po útocích Hamásu na Izrael, které ji zastihly v Tel Avivu, nalezla s dcerou útočiště v Berlíně. 17. října na Instagramu zveřejnila kresbu inspirovanou slavným obrazem Pabla Picassa *Guernica*, znázorňující izraelskou rodinu, skrývající se před teroristy bez hlesu pod lampou v krytu. Výrazným grafickým vizuálním stylem zobrazuje také teroristické útoky na hudebním festivalu Nova nebo zatýkání rukojmích. Bezprostředně po svém vzniku byl výběr kreseb vystaven v Židovském muzeu v New Yorku jako první ze série uměleckých instalací představujících způsoby, jakými umělci reagují na konflikty a války ze současné i historické perspektivy.

ZOJA CHERKASSKY se narodila v Kyjevě (1976) a v roce 1991 její rodina udělala aliju do Izraele. Zoja vystudovala na umělecké škole HaMidraša na Beit Berl College a Školu vizuálního divadla v Jeruzalémě. Společně s několika dalšími umělci z bývalého Sovětského svazu založila skupinu New Barbizon s odkazem na školu francouzských malířů 19. století a jejich způsob malby. V roce 2018 měla v Izraelském muzeu v Jeruzalémě sólovou výstavu s názvem *Pravda*, která reflektovala její vlastní přistěhovaleckou zkušenost, ale i nejrůznější stereotypy vůči novým přistěhovalcům (*olim chadašim*) z bývalého Sovětského svazu. Její díla byla vystavena v uznávaných světových institucích, jako je např. Telavivské muzeum umění, Künstlerhaus Bethanien a Martin Gropius Bau v Berlíně nebo již zmíněné Židovské muzeum v New Yorku.

Ve své tvorbě dokáže s ironií a sebekritikou pozorovat, analyzovat a rekonstruovat tradiční přístupy k umění a formulovat problémy, které s sebou nese současná umělecká tvorba. Její styl spojuje „vysokou“ a „nízkou“ kulturu, popovou a počítačovou estetiku. Zabývá se také otázkami identity a odcizení i různými konflikty, které vzni-

Skrývající se rodina; z cyklu 7. říjen. Kombinovaná technika na papíře 29,5 x 29 cm.

kají při střetu kultur. Žije na předměstí Tel Avivu Ramat Gan.

Co vás motivovalo k tomu, abyste se věnovala právě útokům ze 7. října?

Na této sérii jsem začala pracovat krátce po 7. říjnu. Myslím, že jsem jednala v šoku a strachu. V tu chvíli jsem moc nepřemýšlela. Myslím, že v té době nebyl prostor na reflexi, protože všichni byli prostě v šoku.

Jak vaše osobní zkušenosti a minulost ovlivnily témata a styl vašich výtvarných děl souvisejících s konflikty a válkou?

Bohužel to není poprvé, co reaguji na konflikt a válku. Když Rusko zaútočilo na

Ukrajinu, moje reakce byla podobná: vytvořila jsem sérii kreseb vycházejících z mé dřívější tvorby a zobrazujících vzpomínky na dobu perestrojky. V případě série *7. října* jsem použila víc referencí z dějin umění a historického zobrazování válek.

Ovlivnil vás socialistický realismus, který jste zažila v dětství a dospívání v Sovětském svazu, projevuje se to ve vaší současné tvorbě?

Myslím, že jsem socialistickým realismem v umění nějak ovlivněna, obecně spíše ale humanistickou tradicí. Vždy mě zajímalo zobrazování reality, věcí, které jsem viděla nebo je mám v kolektivní paměti. Tak obrovské kolektivní trauma, jako byl masakr 7. října, samozřejmě muselo najít svůj odraz v umění (nejen u mě). Myslím, že formálně jsem ale byla v této sérii spíše ovlivněna modernistickými směry meziválečného období ve 20. století.

Jakou roli může podle vás hrát umění při zprostředkování reality tragických událostí a při hledání porozumění?

Tohle podle mě právě umění dokáže. Snaží se zprostředkovat tragédii očima jednotlivce – umělce. Cítíte bezmoc, co můžete udělat, jak můžete pomoci jako umělec? Můžete jenom kreslit. Kresba je ale nakonec důležitá, protože jejím prostřednictvím můžete promlouvat k lidské duši.

Jak najít rovnováhu mezi uměleckým vyjádřením a zobrazením citlivých témat, zejména násilí?

Používám jen svou intuici a citlivost a doufám, že mě nezradí. Bylo pro mě například důležité vyhnout se zobrazení konkrétních osob, protože si nemyslím, že by si oběti přály, aby se na ně takto vzpomínalo. Jediný obraz zobrazující konkrétní lidi je kolektivní portrét unesených dětí, které byly v té době ještě v zajetí. Smyslem byl apel na jejich návrat, který jsem použila na

Teroristický útok na festivalu Nova Music; z cyklu 7. říjen. Kombinovaná technika na papíře, 25 x 84 cm.

svých sociálních sítích, a vznikl také jako plakát, který lidé mohli různě sdílet. Nikdy ale nemůžete stoprocentně vědět, jakou reakci to u různých lidí vyvolá.

Můžete se podělit o nějaké postřehy ze své tvorby, v níž se jako imigrantka z bývalého SSSR do Izraele zabýváte hodně tématy identity, odcizení a konfliktu?

Výzvou těchto témat je, že vyvolávají spoustu diskusí, to je ale zároveň také odměna nebo zadostiučinění. Jsem hodně aktivní na sociálních sítích, a někdy tam dochází k poměrně ostrým slovním přestřelkám. Vždycky se najde někdo, kdo má jiný názor nebo jinou zkušenost. Lidé se na mě někdy zlobí, protože ukazují věci po svém. V sérii *Sovětské dětství* se například rozjela debata o tom, že některé předměty na mých obrazech – například houpací křeslo – nejsou pravdivé. Někdo tvrdil, že taková křesla v SSSR nebyla, jiný, že ano. Skončilo to komentářem: „Židé pravděpodobně taková křesla měli.“ V případě série 7. říjen jsem obviňována

Unesené ženy; z cyklu 7. říjen.
Kombinovaná technika na papíře 29,5 x 29 cm.

z proizraelské propagandy. Je to absurdní. Ale co se dá dělat, nemůžu se líbit všem.

Ve svých předchozích dílech se zabýváte také tématy jako antisemitismus, rasismus a xenofobie. Jak vnímáte tahle témata v souvislosti se současným vývojem?

Moje současná práce se zaměřuje konkrétně na tragédii 7. října, ale samozřejmě stojí v jedné linii se všemi mými dalšími projekty. Vždy jde o lidi v těžkých nebo tragických okamžicích dějin.

Co byste si přála, aby si lidé, kteří uvidí vaši sérii, odnesli jako dojem, zejména v souvislosti s pochopením složitosti konfliktů a jejich dopadu na jednotlivce a komunity?

Kdo ví, co si z toho odnesou, ale doufám, že uvidí situaci v její komplexnosti, a ne binárně a zjednodušeně jako na TikToku nebo Instagramu. Je pro mě také důležité, aby byl hlas Židů a Izraelců slyšet.

PAVLÍNA ŠULCOVÁ

KONEC DOBRÝ, VŠECHNO DOBRÉ

Revitalizace budyňské synagogy po letech dokončena

(dokončení ze str. 11)

Obvykle se pak nahradilo vnitřním schodištěm ze společné předsíně. Teprve nedávno byla obnovena samostatná vnější ženská schodiště u starých synagog v Mikulově nebo Velkém Meziříčí. Obnovit otevřené vnější schodiště v Budyni nebylo ale vůbec jednoduché, musí mít dostatečnou šířku, pohodlné schody a především stabilitu. Proto bylo vykováno z jednoho kusu železa, což bylo náročné technické řešení. Podařilo se však úspěšně napodobit vzhled původního schodiště, jak ho známe z dochované kresby. Chybí mu jen stříška proti dešti, která by zakrývala pohled na severní fasádu synagogy. Je to jen jeden prvek, který byl však pro synagogy typický a názorně objasňuje jejich využití.

Druhou zvláštností je bohatá výzdoba západního průčelí, která byla dříve u synagog zakázána. Je trochu eklektická, jako by zde stavitel chtěl soustředit všechny prvky předchozích slohů. Za rokokový je snad možné označit rozeklaný tympanon ve štítu, většina ostatních prvků má spíše antikizující nebo historizující charakter – zejména pozdně klasicistní nebo empírové římsy s naznačeným vlysem a výraznými triglyfy s kapkami.

Dalším prvkem, který přispívá k jedinečnosti budyňské synagogy, je výrazně plasticky rozvedený aron ha-kodeš, obnovený na základě jediné předválečné fotografie interiéru, která však umožnila jeho značně věrnou rekonstrukci. Důkladnější provedení by si zasloužila snad také schránka na svitky Tóry a synagogální opona. S výjimkou Desatera na aronu ha-kodeš a velkého nápisu příslůví „Dar ve skrytosti utiňuje hněv“, umístěného nad pokladničkou neobvykle na ženské galerii, se žádné hebrejské nápisy v synagoze nenašly.

Poslední poznámka se týká provedení barevnosti průčelí, svatostánku a celé vnitřní výmalby, která jistě sleduje nalezené fragmenty malby, ale

vcelku působí poněkud rustikálním až lidovým dojmem. Ten však době vzniku a téměř venkovským podmínkám života na budyňském předměstí dobře odpovídá. Obnovená výmalba nese také některé stopy pozdějších přema-

Pohled do Ostrovni, dříve Židovské ulice s opravenou synagogou.

leb a šablon z počátku 20. století a její nápadná barevnost se projevila i na průčelí, provedeném v sytých kobaltových a akrových tónech. Autentické výmalby interiéru by asi bylo možné lépe dosáhnout ruční malbou nebo baticou než stříkanou malbou v různých tónech, která je zde poněkud ahistorická. Pokud však jde o osvětlení, podařilo se pasířům velmi přesně napodobit pět velkých mosazných lustrů, stejně jako zdařile instalovat kruhové odrazovky, které byly původně v synagoze použity. Ačkoli si toho většina návštěvníků nevšimne, je třeba ocenit také použití tabulek litého skla ve starých oknech, které bylo nutné zvláště vyrobit.

Budyňská synagoga má své obsažné webové stránky (www.synagogabudyne.cz), kde se lze o historii stavby a její obnově dozvědět další podrobnosti. Je na nich zveřejněn také poměrně obsáhlý program historických přednášek a výstav k minulosti a životu budyňských Židů, včetně hudebních vystoupení místních umělců. Materiály k historii zdejší židovské obce jsou velmi obsažné a jistě budou na webových stránkách postupně publikovány.

Text a foto ARNO PAŘÍK

V MÉM SRDCI HRAJÍ RÁJE

Za Alenkou Bláhovou (21. srpna 1954 – 5. května 2024)

Dne 5. května zemřela po delší těžké nemoci Alena Bláhová, skvělá překladatelka z francouzštiny a němčiny, svérázná a inspirativní bytost. Její svéráz spočíval v naprosté oddanosti literatuře a autorům, které překládala a se kterými se do značné míry identifikovala, inspirativnost v tom, s jakým nadhledem dokázala snášet různé nepřízně všedního života a věnovat se tomu podstatnému.

Narodila se 21. srpna 1954 v Praze, její otec, nadšený muzikant, který zpíval v Českém pěveckém sboru a poté u Pavla Kůhna, ji odmala vzdělával v klasické hudbě, především v díle G. Mahlera, L. Janáčka a B. Martinů. Alenka, jak ji všichni přátelé říkali, stihla v uvolněné době 60. let vystudovat obnovené (a vzápětí opět zrušené) Akademické gymnázium ve Štěpánské ulici. Z politických důvodů (nebyla členkou SSM) ji nepřijali na studium jazyků na filozofické fakultě, a tak navštěvovala intenzivní celodenní pomaturitní kurzy němčiny a francouzštiny.

V letech 1976–1977 se živila jako průvodkyně v tehdejší Státním židovském muzeu. Na atmosféru prázdného Starého židovského hřbitova v době, kdy k nám nejezdili téměř žádní turisté, a skupinu postarších dam průvodkyň pak po letech s okouzlením vzpomínala v rozhovoru pro *Rch* (9/2015).

Koncem 70. let začala překládat pro samizdat, mj. pro židovskou edici Alef, pro kterou vytvořila překlady *Chasidských vyprávění* Martina Bubera a *Pražského rabína* od Gutmanna Klemperera (vyšly posléze v nakladatelství Sefer) a texty Güntera Stembergera.

Od 90. let pracovala jako překladatelka a publicistka na volné noze, přeložila přes šedesát knižních titulů, řada z nich byla s židovskou tematikou (mj. monografie Berthy von Suttner či *Politický deník* diplomata a spisovatele Camilla Hoffmanna z let 1932–1939); překlady, recenze či literární studie a rozhovory publikovala i v periodikách: v *Literárních novinách*, *Revolver Revue*, v revue *Souvislosti*, v tomto měsíčníku a v *Židovské ročence*, překládala i pro katalogy a sborníky z literárních symposií. Za svou práci získala Rakouskou státní cenu

za překladatelské dílo a také Uměleckou cenu česko-německého porozumění.

CHASIDÉ

Alenku jsem poznala při práci na titulech pro nakladatelství Sefer, byla zřejmě jeho nejpilnější překladatelkou, vždy ochotnou a plnou zájmu a entuziasmu. Z francouzštiny převedla studii o pražském Maharalovi *Studna exilu* od Andrého Nehera, tři svazky chasidských a rabínských

Foto Filip Singer.

portrétů Elieho Wiesela (*Talmud. Portréty a legendy; Bible. Postavy a příběhy; Svět chasidů*) a jeho autobiografickou prvotinu, román *Noc*. Z němčiny básnickou sbírku Else Lasker-Schülerové *Můj modrý klavír*, dále *Hovory o životě a Bohu s Ješajahu Leibowitzem* od Michaela Shashara, životopis Franze Werfela od Petera Stephana Jungka a také časopisecké texty (včetně několika pohádek) a dopisy od Jiřího Langra, v nichž dokázala autenticky vystihnout jeho obtížný bohatý jazyk, vtíp a jiskru. Pro další nakladatelství překládala další Wieselovy knihy a též texty Gershoma Sholema a Martina Bubera, tedy náročná náboženská filozofická díla. Za léta, která strávila s židovskými autory, se vyznala i v reáliích judaismu, v literárních a historických souvislostech jako málokdo. Kro-

mě „svých“ chasidů měla nesmírně ráda dílo Rainera Marii Rilka. V rozhovoru pro *Rch* na otázku „Koho ze svých autorů máte nejraději?“ odpovídá:

„Některé autory člověk začne brát jako své blízké přátele. Else Lasker-Schülerová mě okouzila už někdy ve dvaceti a několik jejích básní, které jsem tehdy přeložila, byly vlastně moje úplně první překlady. Rilke je taky můj dlouholetý kamarád, s nímž se ovšem při překládání i hádám. Když jsem překládala jeho korespondenci s Lou Andreas-Salomé, hodně mi to pomáhalo vyrovnat se s některými vlastními psychickými stavy, které Rilke brilantně a dopodrobna popisuje. A taky strašně ráda obcházím či objíždím místa, kde moji autoři žili. Obešla jsem skoro všechny Rilkovy pražské, pařížské a římské adresy, Duino, švýcarský Muzot; s fotografem Janem Jindrou jsme měli takovou malou výstavu v Sudkově ateliéru na Újezdě. I dům, kde bydlela Else Lasker-Schülerová v Jeruzalémě, jsem se pokoušela najít. Někdy bych ráda napsala eseje o některých svých oblíbencích.“ K tomu se bohužel nedostala...

Sama knihy k překládům doporučovala, řada jejích nápadů se neuskutečnila, mj. české vydání korespondence filozofů Franze Rosenzweiga a Eugena Rosenstocka-Huessyho z první světové války, prózy jidiš autora Icika Mangera z Černovic či životopis Josepha Rotha od Somyho Morgensterna. Do osudů autorů,

kteřé překládala, se cele pokládala, ona sama jako by ustupovala do pozadí, byla typem intuitivního překladatele. Říkala, že v originále se musí zachytit „vnitřní rytmus“, a to právě uměla skvěle: jako by překládala vlastní duši. Když v roce 1996 přijel do Prahy Elie Wiesel a navštívil také naši redakci na Novém židovském hřbitově, Alenka, která převedla s takovou vynalézavostí a citlivostí jeho chasidské příběhy, byla tak nervózní, že ze sebe stěží dostala pár slov. O své práci krásně hovoří na videu, natočeném literární kavárnou Fra (lze je zhlédnout na www.fra.cz/autorska-cteni/2021/2/2/ pruvodkyne-mladych-basniku-alena-blahova).

LITERATURA JAKO ŽIVOT

Do jaké míry u ní literatura a život splyvaly (nebo literatura byla dokonce životu

nadřazena), jsem si uvědomila právě v době, kdy už byla Alenka hodně nemocná. Básničkou jejího srdce byla zmíněná Else Lasker-Schülerová. Jako ona měla Alenka svá citová trápení, hmotnou nouzi a možná i pocit, že se o její namáhavou práci málokdo zajímá. Z hloubi duše jí promlouvaly verše ze sbírky *Můj modrý klavír*: „V mém srdci hraji ráje... / Já se však vracím z hlubin štěstí / do světa, kde bezútešně opadalo listí.“

Ač se hodně zajímala o buddhismus, bylo v ní cosi chasidského: niterný prožitek příběhů a citů, hledání čistého výrazu, naprostá oproštěnost od lidských slabostí ve smyslu ctižádosti, závisti či chamtivosti. Alenka byla nesmírně, a to až sebezničujícím způsobem skromná.

Asi před osmi lety hráli ve vršovickém divadle Mana představení *Miluji tě jak po smrti* o vztahu Lasker-Schülerové a Gottfrieda Benna, v němž milostnou básnickou dvojici představovali Lucie Trmíková a Karel Dobrý, na klavír hrál Emil Viklický. Představení bylo velice excentrické, hercům po tělech vyrůstaly nafukovací balonky, došlo i na box, diváci se často smáli. Když jsem se podívala na Alenku, která v té době už chodila o holi, nosila rozevláté svetry a dlouhé vlasy jí padaly do očí, pozorovala ten skutečně výstředně pojatý kus, v němž zněly verše v jejím překladu, dojatě a z očí jí stékaly slzy.

Jako málokdo dovedla Alenka také přijímat pomoc, s grácií a přirozeně. Těm, kdo jí pomáhali, na oplátku věnovala kus svého od nepříjemné reality odtrženého světa a optimismu a víry, že vše bude zase dobré. Bude nám hodně chybět.

Alice MARXOVÁ

Za pohotovou a velkorysou podporu v nelehké životní situaci Alence Bláhové v posledních měsících náleží poděkování mnoha a mnoha lidem, nelze je ani vyjmenovat: jejím přátelům, kolegům i těm, kdo ji osobně neznali. Za praktickou pomoc a péči patří vděk lékařům Aleně a Zdeňkovi Kalvachovým, spisovatelům a teologu Pavlu Hoškovi, sociálnímu pracovníku Pavlu Velemanovi, básníkovi a řidiči Petru Noskovi, překladatelce Rút J. Weinigerové, paní Marii Hakenové a sociálnímu odboru Prahy 5, Domovu pro seniory Hagibor, Liboru Dvořákovi a České obci překladatelů, a hlavně spisovatelce Magdaléně Platcové, která kolektivní podporu Alence iniciovala.

Else Lasker-Schülerová

ČTYŘI BÁSNĚ v překladu Aleny Bláhové

Modlitba

*Ó Bože, jakou cítím tesknotu...
vem moje srdce do dlaní —
než tento večer zkamení
ve věčném času návratu.*

*Ó Bože, zmirám únavou, ó Bože,
oblačný muž a jeho paní
hrají si se mnou na modrou,
vždy v létě, milý Bože.*

*A věřím naší Luně, Bože,
neboť mne světlem zalila,
jak kdybych byla bezmocná
a malá,
— plamínek duše.*

*Ach Bože, i kdyby byla plná chyb —
do dlaní vem ji tiše...
Ať v lesku vstoupí do tvé říše.*

Zšedivělý navrací se jeho malý svět

*V mém srdci hraji ráje...
Já se však vracím z hlubin štěstí
do světa, kde bezútešně opadalo listí.*

*Dolík v lukách usmívá se ve své
přízni,
potok, však u dna jeho osud žízni.*

*Jak zraňuje mne jeho štěstí —
světla rozkoš tůně mne tak trýzní.*

*Mé srdce naposled tě hostí
vlákny života — tobě je daruje.*

*Poslední okamžik radosti
zlaté slunce v křišťálovém písku
stehuje.*

*Bůh pláče... zšedivělý navrací se
jeho malý svět,
jenž při Stvoření modrý byl jak
tyrkysový květ.*

*Mne lidé s křídly cestou podpírají,
v mém úradě mne učí snášet samotu.*

*Pak nahoře se v onom světě
rozplývají:
Za nesplněnou vůli Boží platím —
pokutu.*

Podzim

*U cesty natrhám si naposledy
květy,
byl u mne anděl, pohřební rubáš
tkát —
neboť já musím dál, nést jiné
světy.*

*Věčný život tomu, kdo slova lásky
umí rozdávat.
Jen člověk lásky může z mrtvých
vstát!
Nenávist uzavírá! A může třeba
k nebi plápolat.*

*Tobě bych chtěla tolik lásky dát —
i když už chladný víchru duje,
kolem stromů se točí, poletuje,
kolem těch srdcí, jež v kolébkách
se směla pohoupat.*

*Na zemi se mi křivda stala...
Luna mohla by ti o tom povídat.
Viděla mne i v oněch dnech se
rozplakat,
do nichž nesměle a po špičkách
jsem vstupovala.*

Tak dávno tomu...

*Tak daleko od této země sním,
jak kdybych dávno zemřela
a nikdy více už se vtělit neměla.*

*V mramoru tvého těla
znovu se k žití probouzím.
Cestu jsem dávno zapomněla.*

*Třpytivá sféra mi ušila
těžké diamantové šaty.
Má ruka však sahá do prázdnoty.*

* * *

(Verše jsou vybrány ze sbírky Můj modrý klavír, Sefer 1995.)

MALÍŘI A JEJICH INSPIRACE

O několika výstavách v předolympijské Paříži

Ač se Paříž připravuje na letní olympijské hry a svým stálým obyvatelům i návštěvníkům chystá již teď různé nástrahy v podobě uzavřených prostranství či zrušených výstupů z metra, co se výstav týče, je tu rozhodně co vidět a z čeho mít radost. Hlavním lákadlem je velkorysá výstava sochaře Constantina Brâncușiho (1876–1957) v Centre Pompidou.

Představuje na 200 děl (soch a kreseb) rodáka z rumunské vesnice Hobița, který se roku 1904 dostal do Paříže, aby tu studoval, posléze se stal asistentem v Rodinově ateliéru a proslavil se. K jeho nejbližším přátelům (jemuž předal svůj um i styl) patřil Amedeo Modigliani. Ten však zjistil, že na sochařství nemá dostatek sil a věnoval se malířství. Brâncuși se stal známým díky minimalistickým, na samotnou tvarovou esenci zhuštěným sochám, inspirovaným uměním domorodých národů, antickým uměním a výtvarí lidových řezbářů v jeho rodné zemi. Výstava je instalována v šestém patře moderní budovy a část expozice, vysoké štíhlé plastiky z cyklu *Ptáci*, pozorujete na pozadí města nad Seinou ozářeného sluncem, což

Z cyklu *Ptáci*. Pohled na výstavu C. Brâncușiho.

vytváří dojem, jako by se vznosní ptáci právě chystali k letu. Na výstavu byla přenesena část umělcova ateliéru, připomínajícího truhlářskou dílnu, i ukázky karpatského lidového umění. Mezi dokumenty (fotografiemi, dopisy či sbírkou gramodesek) lze zhlédnout i krátké filmy. Jeden zachycuje

Brâncușiho, jak se při výrobě dřevěného podstavce pro sochu energicky ohání dlátem a kladivem; další, jak s pomocníkem pokládá k zemi svůj ze dřeva vyřezaný

C. Pissarro: *Rozkvetlý sad*, olej na plátně, 1872.

„nekonečný sloup“ a pak jej nesentimentálně, téměř vesele rozřezává v půli.

Hojně navštěvovanou expozicí je ta v Musée D'Orsay, připomínající vznik impresionismu, konkrétně 150. výročí konání první výstavy nezávislých umělců, tedy těch, pro něž bylo cílem umění vytvořit iluzi života a vymezovali se vůči akademicky pojaté malbě na oficiálním Salonu. Rekonstruuje, která díla mohli v onom v roce 1874 spatřit návštěvníci výstavy „rebelů“ (včetně slavného Monetova díla *Imprese, východ slunce* či několika krajin Camilla Pissarra), které obrazy visely naopak v Salonu a kdo z umělců se (pro jistotu) zúčastnil obou expozic.

V rozměrné budově bývalého nádraží ale narazíte i na skromnější, ač také pozoruhodnou výstavu s impresionisty a hlavně postimpresionisty spjatou. Do konce června zde představuje své práce současná, mimo Francii nepříliš známá izraelsko-francouzská malířka Nathanaëlle Herbelin.

PŘES STOLETÍ A MOŘE

N. Herbelin se narodila roku 1989 v Izraeli, od dětství žije ve Francii, kde vystudovala malířskou akademii, má za sebou řadu skupinových i samostatných výstav. Je ovlivněná hnutím nabistů, tedy skupinou „pro-rockých“ umělců. Patřili k ní Pierre Bonnard, Édouard Vuillard a Félix Vallotton, jejichž díla z konce 19. století představují přechod od impresionismu k rozmanitým proudům raného modernismu.

Kurátoři umožnili malířce, aby své obrazy vystavila společně s plátny zmíněných

umělců ze sbírek místní galerie. Vznikla příjemná expozice na „domácká“ témata: hlavními motivy obrazů jsou totiž výjevy z intimních prostor lidí (a zvířat), ať žili zhruba před 130 lety či v současnosti, z bytů, domů, teras, dvorů a dvorků, zahrad, přičemž i přírodní výjevy mají jakoby soukromý rozměr. V malířčiných olejomalbách se harmonicky propojují nejen odlišné časové, ale i geografické světy: 19. a 21. století, Francie a Izrael.

Ke své práci Herbelin říká: „V hebrejštině znamená výraz *nabi* proroka (muže či ženu), který sděluje důležitou pravdu. Je v něm prvek mystiky, ale současně je hluboce zakořeněn v realitě.“ Malířka zachycuje sebe, svého manžela, sestru, přátele, malého kocoura Oskara, ale také lidi, které vidí ze svého okna. Maluje olejem stejně jemně tónovanými barvami jako nabisté, do jejich obrazů proniká i atmosféra rodné země. Například obraz, na němž je prádlo, které se suší na šňůře a slunce na něm díky stínům listů vytváří vzor podobný orientální mozaice. Pozoruhodný je obraz *Mentální krajina* na hranici reality a snu, v němž ložnice bez dveří proniká pouštní krajina. Ce-

N. Herbelin: *Mentální krajina*, olej na plátně, 2021.

lou výstavou nás provázejí obrazy nabistů a toto prolínání vrcholí na stěně, kde jsou vystavena díla umělkyně i jejích vzorů. U některých (pokud by nám nenapověděly kulisy) bychom autorství těžko hádali.

WEEGEE

Ve čtvrti Marais se kromě spousty zajímavých muzeí (včetně Muzea židovského umění a židovských dějin) nachází z venku poměrně nenápadná instituce, Nadace Henriho Cartiera-Bressona. Vystavuje nejen snímky slavného fotografa, ale představuje i jeho kolegy z Evropy a zámoří, tvůrce pouliční fotografie. Od února do května

tu byly k vidění černobílé práce amerického fotografa Weegeeho (původním jménem Ušer Fellig). Narodil se roku 1899 v haličském městě Zoločiv u Lvova, v je-

Weegee: Ethel a Sammy v hostinci v Bowery, 1943.

denácti letech odjel s otcem do Spojených států. Ve čtrnácti začal pracovat; jako laborant se pak dostal do fotografické firmy Duckett & Adler. Od roku 1935 působil jako fotoreportér a od roku 1937 používal pseudonym Weegee.

Spolupracoval s newyorskou policií a snímal dějiště a aktéry automobilových nehod, požárů, násilností a zločinů. Jeho fotografie se i přes násilná témata vyznačují výtvarnou kvalitou a promyšlenou kompozicí. Autor zachycuje napětí i hrůzu, současně jako by se svými objekty soucítil, nebo je alespoň neodsuzoval. Dnes působí jako záběry ze starých filmů... Fotografoval i lidi na ulici a jejich zchátralé zjevy stavěl do kontrastu s luxusem newyorských boháčů. Z fotografií vytvořil knihu *Naked*

Nehoda u nádraží Grand Central Station, 1944.

City, která ho proslavila. V letech 1948–1951 žil v Hollywoodu, kde působil jako příležitostný herec a tvůrce pozoruhodných fotokarikatur. Zemřel roku 1968. (am)

JSEM DLUŽNÍK

Peter Demetz zemřel ve věku 102 let – pamětník spojený s existencí a legendou německé literatury napsanou v Čechách ještě před druhou světovou válkou. Byl to člověk, který zažil rozkvět první republiky i protektorát. Svou židovskou matku doprovodil do Veletržního paláce před nástupem do transportu a sám jako míšenec nastoupil do pracovního tábora v Krušných horách, kde se setkal s Emilem Radokem, jedním z tvůrců Laterny magiky... Dalo by se pokračovat, ale o tom podrobněji vyprávějí Demetzovy vzpomínky *Praha ohrožená 1939–1945*. Demetz popisuje i dramatické události s jennou ironií jemu vlastní, umí vyprávět.

Po válce nastupuje v Praze na Filozofickou fakultu Karlovy univerzity a začíná se hlouběji zabývat dílem Franze Kafky. V roce 1949 ale emigruje a přes Mnichov se dostává až do Ameriky. Čeká ho akademická dráha, píše a přednáší a jako uznávaný germanista, znalec pražské německo-židovské literatury, se zúčastňuje mnoha konferencí, poskytuje rozhovory. Z literární vědy se stává atraktivní intelektuální téma, které zajímá širší kulturní veřejnost.

V roce 1995 mě pan profesor Demetz pozval na konferenci o futurismu pořádanou na Yaleově univerzitě, která spravuje část pozůstalosti futuristického básníka Marinettiho. O futurismu se u nás vědělo, byl přijímán jako revoluční gesto. V roce 1922 vycházejí v Praze *Osvobozená slova* s obálkou Josefa Čapka. Zároveň byl ale futurismus pojímán jako projev potrhle a bláznivé moderny a parodován třeba komikem Ferencem Futuristou. Ojedinelou osobností byla i česká futuristka – malířka Růžena Zátková, žačka Antonína Slavíčka. Bylo toho tedy dost o čem mluvit a chlubit se v Americe. Referát jsem si pečlivě připravil, ale problémem zůstávala má angličtina a chatrná výslovnost, která by mé vystoupení změnila v dada a další futuristický skandál. Pana profesora jsem zklamat nechtěl, Ameriku jsem si přál navštívit a poznat, co tedy dělat?! Požádal jsem tedy svého přítele Richarda

Druryho o překlad, který mi namluvil i na magnetofonový pásek. Referát jsem se prostě naučil anglicky a přenesl v zaplněné univerzitní hale jako herec a po skončení raději rychle opustil pódium. Bylo to tak trochu „divadlo“, ale navraceli jsme se tenkrát překotně do Evropy i do Ameriky a jinak to ani nešlo. Myslím, že studenti byli spokojeni, a hlavně byl spokojený pan profesor. „Také jsem tak začínal,“ poznamenal. I on musel zápasit s novým jazykem a začátky nebyly pro emigranta jistě lehké.

Druhý den mě pan profesor pozval na oběd a poradil mně, co mám navštívit a co zařídít. Na večeru věnovaném futuristické poezii v univerzitní knihovně jsem ještě přečetl úryvek z Nezvalova *Papouška na motocyklu*, který vybral sám pan profesor. Samozřejmě

jsem přednášel v originále, česky. Futurismus zde zaznamenal další úspěch, neboť sama čeština, tak vzdálená angličtině, se zdála být vhodným futuristickým jazykem!

S panem profesorem Demetzem jsem se po čase setkal v Praze, kam přijel se svou italskou

ženou. Poobědvali jsme v restauraci U Parlamentu a já bych se s ním býval rád vydal na procházku Prahou. Ale tehdy mě zaskočily zdravotní potíže, s nimiž si nevěděli rady doktoři ani já. Komunikace vážla, kontakt se vytrácel a já zůstal panu profesorovi věčným dlužníkem. Kolikrát jsem mu jen v duchu začal psát dopis, když jsem se v noci probudil, kolikrát jsem vzal do ruky pero... Ale ten předlouhý dopis, a byl by jistě alespoň čtyřicetistránkový jako ten dopis Franze Kafky otcí, jsem nikdy nepsal, nedešlal, zůstal jsem dlužníkem.

Profesor Peter Demetz patřil k významným germanistům, jako byli Klaus Wagenbach, Kurt Krolop či také nedávno zemřelý Jürgen Serke, kteří proměnili akademickou disciplínu v živé téma a ke studiu literární historie připsali novou a čtivou kapitulu samostatné literární publicistiky. Z bývalé gardy slavných germanistů zbývá už jen Claudio Magris, nejstarším pamětníkem byl asi, ale spíš jistě, Peter Demetz....

JOSEF KROUTVOR

Foto archiv.

CHCI TADY ZŮSTAT

Nová kniha zahrnuje i poslední dopisy Mileny Jesenské z vězení

Dne 17. května uplynulo 80 let od chvíle, kdy v koncentračním táboře v Ravensbrücku zemřela novinářka Milena Jesenská (1896–1944). Památník národního písemnictví vydal při této příležitosti knihu *Milena Jesenská. Dopisy a dokumenty*, kterou připravila literární historička a editorka Marie Jirásková. Tato největší znalkyně díla Jesenské připravila i obsáhlý výběr z jejích publicistických prací, který vyšel roku 2016 v nakladatelství Torst pod názvem *Křižovatky*. Nová edice dopisů a dokumentů (jedná se o opravené a doplněné vydání textů již publikovaných či tištěných poprvé) zprostředkovává v syrové podobě události,

Jako studentka dívčího gymnázia Minerva.

kteří o jejím životě víme. Čtenáře, kteří znají alespoň něco z novinových článků Jesenské, psaných vždy z pozice osobně zaujaté rádkyně, komentátorky či reportérky, nepřekvapí zápal, s nímž psala své dopisy. Všechny listy, počínaje těmi, které psala jako gymnazistka, po ty poslední z koncentračního tábora, prozrazují, jak ryzí a statečná žena to byla, s jakým nasazením se zabývala lidmi a událostmi a nikdy, za žádných, i těch nejnebezpečnějších okolností neuhnula před zodpovědností a účastí v odporu proti totalitním režimům. Protože je-li něco zřejmé, tak to, že pokud by Jesenskou jako českou demokratku nezahubili nacisté, učinili by to později komunisté.

Po úvodních studiích Marie Jiráskové (o životě a práci Jesenské do vypuknutí války) a Pavly Plaché (o její účasti v odboji a o jejím věznění) zahrnuje první oddíl půvabnou vzpomínku Růženy Jesenské (tety M. Jesenské) na svou matku Annu Jesenskou, roz. Tichou, a její rodinu. Poté již následují dopisy z let 1908–1939 adresované Lalce Mráčkové, přítelkyni z dětství, a Albině Horákové, pedagožce z Minervy, a dále kolegům novinářům či šéfredaktorům listů nebo nakladatelství, pro které Jesenská psala (či překládala), tedy z *Národních listů*, *Lidových novin*, *Lidových listů*, *Pestrého týdne*, *Tribuny*, *Přítomnosti*, nakl. Aventinum ad.: Karlu Scheinpflugovi, Karlu Hochovi, Václavu

Tillemu, Karlu Zdeňku Klímovi, Václavu Kaplickému, Ferdinandu Peroutkovi, Otakaru Štorchu-Marieni, ale také například manželům Halasovým, Olze Scheinpflugové nebo novináři Willimu Schlammovi.

Ó, TA MÁ ŠKOLA

Citujme nejprve z těch, které psala v letech 1912–1915 své profesorce z Minervy Albině Horákové. Tyto listy neodpovídají představě Mileny jako rozpuštělé žáčky tehdejšího progresivního učiliště pro dívky. Vypovídají spíše o konzervativním kurikulu, které mladé ženy, jež toužily po skutečně moderním a inspirativním vzdělání a zdravém prostředí, mohlo zklamat. Alespoň očividně zklamalo Jesenskou, protože je staví do protikladu ke své vysněné škole (zvýraznění v textu i fotografie jsou přejaty z knihy):

„A – knihovna by tam byla veliká a do kvarty by musely znát celou českou literaturu – Když na nás chtěla sl. prof. Jakubšová seznam knih, které dobře známe z české literatury – sehnaly jsme jich sotva dvacet – hrůza. Kdyby mi řekla, co znám z německé – francouzské – švédské – věděla bych 2x tolik – A to si někdy o sobě myslím, že jsem inteligentní – a že hodně znám. Tak. A už od primy bych na ně kladla požadavky, od primy bych chtěla, aby pracovaly – aby něco znaly. A ne v oktávě na ně nahnout spoustu látky, která tu znalost předpokládá – ale znalost to není –

Tak. A co teď? Buď se učit vše znovu, nebo vše nazpaměť. A nikdy bych nevyloučila řečtinu a latinu – ale němčina, franština, angličtina by byly povinné. Za čtyři léta lze (hravě) plyně mluvit. Za další 4 léta poznat kulturní dějiny. Představte si, co bychom dnes mohli znát.

Ta má škola – ó – ta má škola by postavila lidi do světa – lidi vzdělané, lidi pevné, zdravé, otužilé, lidi mající chuť k práci a radost ze života – a ne hrst znučených, životem omrzělých dvacetiletých nešťastných starců –

To by dělala má škola.

Lidé, kteří mají svůj cíl – a ten jim stačí k tomu, aby byli rádi na světě.“ (*Připsáno*: „To by dala ta má škola.“)

„Ještě dříve, než s Vámi budu mluvit – chci Vám poděkovat. Nejen za tu maturitu. Za všech osm let. Za to, že jste mne nikdy netupila pro věci, které miluju, že jste se mi jako jediná nesmála proto, co čtu, a pro to, co se mi líbí. Za to, že jste mi nikdy neřekla, že jsem přepjatá proto, že mám ráda hudbu, obrazy, knihy –

Myslila jsem včera, že se zadusím bolestí – že vše to bylo nutno slyšet ještě i ten poslední den při poslední zkoušce – že bylo nutno stát na pranyři před nimi i při posledním –

Nikdy jste mi neřekla jedině bolestné slovo – nikdy jste se mnou nemluvila s tím výrazem pohrdání a tónem, který tak pokojuje – Ostatní tak mluvili vždy.“ (...)

Milena Jesenská

NAPROSTÁ ČISTOTA A UKLIZENÍ

Adresátem několika dopisů je malíř Adolf Hoffmeister, jemuž Milena Jesenská radila v době, kdy prožíval krizi svého prvního manželství a řešil vztah s Mileninou blízkou přítelkyní Stašou Jílovskou. Jesenská, která za sebou měla krach vztahu s Ernestem Pollakem a prožívala šťastné období druhého manželství s architektem Jaromírem Krejcarem, doporučovala rázně jednání, vyrovnání se s minulostí a odvahu k budoucnosti. V červenci 1928 mj. píše:

„Vím přece, co to je svoboda vedle milovaného člověka, a vím, že to může být dosažen jen za naprostou čistotu a uklizení všude dokola, a vím, že takový uklizení děsně bolí, sama jsem trčela léta ve Vaší zbabělosti, a když jsem se loučila s Ernestem na nádraží, myslila jsem, že nedojdu živá, protože ta bolest byla tak strašlivá, že se zdálo, že je smrtelná – a teprve potom jsem poznala, co to vůbec je radostně moct milovat a mluvit na všechny strany pravdu.“

Na fotografii gestapa, 1940.

naprostou čistotu a uklizení všude dokola, a vím, že takový uklizení děsně bolí, sama jsem trčela léta ve Vaší zbabělosti, a když jsem se loučila s Ernestem na nádraží, myslila jsem, že nedojdu živá, protože ta bolest byla tak strašlivá, že se zdálo, že je smrtelná – a teprve potom jsem poznala, co to vůbec je radostně moct milovat a mluvit na všechny strany pravdu.“

SMRTELNĚ NUDNÉ

Několik listů je adresováno Karlu Hochovi, v letech 1921–1926 šéfredaktorovi *Národních listů* (deníku Kramářovy národnědemokratické strany), do nichž Jesenská přispívala. Svému šéfovi navrhovala, co by mohla napsat či přeložit, a v jednom dopise z roku 1924 se velmi otevřeně věnuje i celkovému profilu těchto novin. Jak je vidno z našeho úryvku, K. Hoch asi moc nepotěšila:

„Ale vy jste si přál znáti moje soukromé skromné mínění, co by právě Nár. listům bylo třeba: Nevím, jak bych Vám to řekla, ale to nejhlavnější, co by se musilo změnit, kdyby měly být dobrým listem, je ten vnitřní tón, který je všude a v každé poznámce. Všecko je na nich patetické, takové důstojné (slovíčko ‚Würde‘), jako prsa byrokratického kabátu. Každé slůvko je jako od školního inspektora. Jak Vám to jen mám říci? Není v nich život, neděje se v nich nic. Jsou smrtečně nudné, ale hůře než to, jsou mrtvé. Všechno živé je v nich líčeno mrtvě. Jsou věčnými pedanty, učiteli, mentory. Nemají živou vodu živých zájmů. Nemají pohyblivého ducha. Neměl jste nikdy dovolit, aby odešel Fischer (*filozof a sociolog Josef Fischer, mladší bratr Otokara Fischera, byl popraven v roce 1945 za účast v odboji, pozn. red.*). Odpusťte mi, snad potřebují Nár. listy pár židů, to je polo vtip a polo pravda. Židé mají ohromný živý smysl pro noviny. Fischer je důkaz, a i co je na mně pro noviny dobrého, je přece od židů. Potřebujete nové lidi. Korespondenty.“

VAŠE BÁSNÍČKY

Velmi osobní je list Jaroslavu Seifertovi z října 1930, kdy se Jesenská léčila po těžkém porodu a zánětu kloubů (ztuhlé pravé koleno ji bude trápit již pořád). Citujeme:

„Všecko na světě mi připadá tak vzdálené, tak cizí, nemohu k tomu, je to pro zdravé. Dokud jsem ležela na té posteli, byla naděje, a teď už není. Všechno ze světa chodilo nějak bezprostředně ke mně a teď, čím krásnější věci vidím, tím větší smutek mi nesou. Nikdy jsem se nebála, a teď se bojím sebe, bojím se všeho a hlavně se bojím sebe nabídnout

světu, je to, věřte mi, tak zlé, že někdy sotva dýchám a smutná být nesmím, je dost toho, že jsem strhla jiné lidi s sebou do starostí, ještě abych je zavalovala smutkem. Vždycky jsem si věděla rady, a teď si nevím rady ani pomoci a každé ráno, když se vzbudím a musím znovu vláčet svoji nohu za sebou před očima zdravých lidí, se dívám, co si počnu s řadou měsíců nebo snad let, kde nevidím nic, jen tohle, co je teď. Seiferte, ležela jsem tak často teď v létě pod nebem plným hvězd, nic na světě nemám ráda tak jako ono, a neměla jsem nic, nic než Vaše básničky.“

S dcerou Janou roku 1929.

NEJHORŠÍ, CO NA SVĚTĚ ZNÁM

S úpěnlivou prosbou o peněžní půjčku se v lednu 1937 obrací na Olgu Scheinpflugovou a vysvětluje svou životní situaci po vyloučení z KSČ:

„Podívej, Olgo, moje historie je dost všední. Šla jsem do komunistické strany po své nemoci a po svém ochromení (*roku 1930, pozn. red.*) ve velké touze ještě na světě něco potřebného udělat. Myslela jsem, že to tam je jedině možné.

Myslela jsem si mnoho krásných věcí o slově soudruh a trpělivě jsem léta překonávala výčitky, že jsem maloměšťáčka, a trpělivě jsem se léta podřizovala takzvané revoluční disciplíně, i pak, když jsem přišla na to, že s revoluční disciplínou nemá nic společného, že (*je*) to totéž co všude: každý chrání sebe a soči na druhého. Jen jinou terminologií. Pracovala jsem za málo peněz jako kůň od rána do noci a žila jsem s holčičkou velmi skromně a dobře, i když někdy bylo to sousto víc než hořké. Ty vnitřní důvody této hořkosti Ti nemohu vypisovat – byla by to kniha. Ale pak se jednou stalo, že jsem – došla soukromě – řekla, že nevěřím, že Zinovjev, Kameněv atd. byli agenti gestapa – a druhý den jsem byla venku. Málem že neřekli, že jsem policejní agentka. (...)

Nechala jsem všechny přátele z dřívější doby, dala jsem se otcem vyhodit z domova, zřekla jsem se všeho, mimo nejnútnejší – za 1200 Kč měsíčně s dítětem žiješ opravdu těžce – a považovala jsem za štěstí, že pracuji pro dělníky. Ostatně,

ta léta mi přinesla moc krásného: jakmile jsem byla mezi lidmi, mezi dělníky, našla jsem mnoho opravdu skvělých lidí. Našla jsem i společnou řeč s nimi, jim kupodivu vůbec nevadilo, že nejsem dělnice, přijímali mne rádi, laskavě a upřímně. Jen lidé z komunistického aparátu jsou to nejhorší, co na světě vůbec znám. A – bohužel – není to náhoda. Ve straně je i mnoho skvělých lidí. Ale každý, kdo chce samostatně myslet nebo jen i promluvit – je ihned odstraněn.“

DĚLÁME VE DNE V NOCI

Zoufalé a současně nesmírně statečné jsou dopisy, které psala Jesenská v době mnichovské krize a pak za druhé republiky, kdy působila v redakci týdeníku *Přítomnost*, kdy působil v redakci polovinou roku 1938, v době, kdy se jeho šéfredaktor Ferdinand Peroutka psychicky hroutil, jej fakticky vedla, a když němečtí okupanti Peroutku zatkli, šéfovala listu oficiálně. V *Přítomnosti* umožňovala publikovat články lidem, kteří jinde už publikovat nemohli, musela taktizovat a jednat s protektorátními úředníky. Současně od jara 1939 spolupracovala na distribuci nejrozšířenějšího protektorátního ilegálního časopisu občansko-vojenského odboje s názvem *V boj* a od podzimu 1938 pomáhala ohroženým lidem emigrovat: německým exulantům, kteří se předtím uchýlili do Československa, Židům a letcům z rozpuštěné armády, kteří chtěli odejít a bojovat na Západě (o její odbojové činnosti napsala M. Jiráková roku 1996 výbornou knihu *Stručná zpráva o trojí volbě*).

Dne 9. října 1938 psala novináři Willimu Schlammmovi na Západ:

„Nemám vůbec peníze, posílám Ti dopisy diktované z kanceláře, protože nemám na leteckou poštu. Plat se nám nevyplácí, činží nemám zaplacenou, nemáme ani dobře co jíst. Ale děláme ve dne v noci. Evžen (*Klinger, partner Jesenské po rozchodu s J. Krejcarem, pozn. red.*) je výborný, klidný a systematický, Honza (*dcera*) je výborná.

Jinak Ti o všem nemohu nic říct. Stejně to víš, Willi, pamatuj na to, že i nejlepší lid je hrozný, je-li špatně veden. I u nás začíná antisemitismus, na Slovensku budou v každé vesnici ‚Hlinkovy sbory‘. Pane bože, Willi!

Chci tady zůstat, dokud mohu dělat to nejmenší. Nevím, jak to bude dlouho. Rozhodně do poslední chvíle. Ale nebudu-li už moci nic dělat, chci odtud.“

(*pokračování na str. 20*)

AM JISRAEL CHAJ

Od založení Izraele uplynulo již sedmdesát šest let

Letošní Jom ha-acmaut – už po sedmdesáté šesté slavený Den nezávislosti Státu Izrael – nebyl a ani nemohl být tak ra-

dostný a veselý, jak tomu jinak obyčejně bývá. Atmosféra dne Jom ha-

zikaron, kdy se vzpomíná na ty, kteří zahynuli při obraně Izraele a který Dni nezávislosti bezprostředně předchází, jako

Foto na této straně Karel Cudlín, 2024.

by vstoupila i do připomínky toho, že v roce 1948 byl vyhlášen a oficiálně začal existovat nezávislý židovský stát.

Důsledkem útoku teroristů z Hamásu ze dne 7. října 2023, kdy bylo na izraelském území zabito 1139 lidí (695 civi-

listů, včetně 36 dětí, 373 příslušníků bezpečnostních sil a 71 cizinců a dalších 253 lidí, včetně žen a dětí, unesených do Pásma Gazy jako rukojmí), je stále trvající válka proti teroristům v Gaze. S vědomím, že někde ve spleti tunelů rukojmí už řadu měsíců přežívají ve strašných podmínkách, pokud je vrazi z Hamásu už nezabili, nelze ani v tento den, kdy se splnila tisíciletá touha Židů mít ve své staré domovině vlastní stát, bujaře oslavovat. Fotografie, které o letošním Dni nezávislosti pořídil Karel Cudlín, tuto skutečnost přesvědčivě dokumentují. Naděje a zármutek, odhodlání i vědomí, že řetěz nenávisti a zloby jen tak nezkončí, to všechno bylo v letošním Dni nezávislosti Státu Izrael přítomné. Byla v něm přítomná bolest a zármutek, ale také hatikva, naděje, o které mluví slova neoficiální izraelské hymny. „Ještě nezhyнула naše naděje, / naděje dvou tisíců let / být v naší zemi svobodným národem, / v zemi Sionu a Jeruzaléma.“ Přes všechny teror, vraždění a nenávist antisemitů všeho druhu to hlavní zůstává neotřeseno a nezpochybnitelné. „Am Jisrael chaj vekajam“ – „národ Izraele žije a trvá“.

CHCI TADY ZŮSTAT

(dokončení ze str. 19)

ZATČENÍ

Odjet už Milena Jesenská nestihla. Byla zatčena 12. listopadu 1939 v rámci zásahu (spuštěného díky infiltraci konfidenta gestapa) proti lidem kolem časopisu *V boj*. V nové publikaci naleznete dopisy a jeden moták z vězení na Pankráci, několik listů z vězení v Drážďanech a poté (od října 1940) několik dalších z Ravensbrücku. V dopisech mj. sledujeme její trýznivou starost o dceru Janu i naději, že se vrátí.

V posledním dopise, adresovaném otci Janu Jesenskému (a doručeném neoficiální cestou), děkuje za balíčky, stěžuje si na revmatické bolesti a prosí o léky.

Zařazen je i překlad výslechových protokolů z Pankráce. Závěrečný oddíl knihy tvoří vzpomínky přítelkyň, známých a spoluvězeňkyň. Na Milenu Jesenskou vzpomínají jako na člověka, který i v těžkých podmínkách dokázal pomáhat ostatním, dokonce ženám, které byly zcela mimo její přátelský okruh: těm nakaženým pohlavními chorobami. Jejich laboratorní výsledky zaměňovala z pozitivních na negativní a snažila se jim zajistit seriózní léčbu. Tanečnice Nina Jirsíková si vybavuje setkání s Jesenskou, s Milenou Fišerovou (manželkou zmíněného Josefa Fišera) a Marií Svědkovou, kdy si vyprávěly, ale také recitovaly.

Pamětnice hovoří o již známé skutečnosti – o tom, jak se k ní chovaly české komunistky, které ji kvůli přátelství s Margarete Buberovou-Neumannovou, jejíhož muže popravili stalinisté, i kvůli kritice poměrů v Sovětském svazu braly jako nepřítelkyni a trockistku a vyhýbaly se jí nebo ji z ideologických důvodů napadaly.

Do publikace jsou zařazeny i známé dopisy, které Milena Jesenská psala Maxi Brodovi o jejich společném příteli Franzi Kafkovi, díky kterému se nejprve proslavila – jako adresátka jeho dopisů. Zajímavé je, že v rámci nové knihy tato psaní plná úzkosti o „Franka“, která zaznamenávají momenty z jejich společných chvil, nijak ostře nevynikají. Stejnou měrou jako o Franze Kafku a se stejně chápajícím pohledem se zajímala o všechny lidi, které měla ráda nebo s nimi nějak sympatizovala či soucítila.

ALICE MARXOVÁ

Milena Jesenská. Dopisy a dokumenty. Marie Jirásková (ed.). Vydal Památník národního písemnictví, 452 stran. Knihu lze zakoupit v e-shopu PNP za 280 Kč.

IZRAEL: Boj o příběh Izraele

Válka s Hamásem se mění v cosi, co v říjnu asi nikdo nečekal. V táhnoucí se bitvu v Pásmu Gazy, přičemž zneškodnění hrozby Hamásu není splněno. Izrael je sám. Bidenova Amerika pohlcená svou volební kampaní jeho postup nejen kritizuje, ale dokonce ho podráždí tím, že mu odmítá dodávat zbraně, jež by použil v Gaze. Na univerzitách bují protiválečné hnutí s ostrým protiizraelským, ba protizidovským zaměřením.

Do toho se štěpí i válečný kabinet (premiér Netanjahu, ministr obrany Galant a bývalý ministr obrany Ganc). Benny Ganc pohrozil, že nebude-li do 8. června schválen strategický plán pro ukončení války v Gaze, přestane Bibiho koalici podporovat. Jako by se boj proti teroristické organizaci změnil v ideologický konflikt, v němž napadenému Izraeli připadá role agresora, Palestincům role nevinné oběti a Hamásu role vůdce odporu. Přibližíme to pohledem zvenčí.

CO KDYBY BYLI ČERNÍ?

Asi nejvýznamnější je společenský posun v USA. Protesty vedené radikální levicí, jež má vliv i ve vládní Demokratické straně, vyčítají Izraeli nejen způsob vedení války v Gaze (vysoký počet palestinských obětí), ale i jeho vlastní existenci. Ta se podle radikálních progresivistů i radikálních Palestinců včetně Hamásu opírá o charakteristiku jako kolonialismus a rasismus.

Atmosféru na kampusech amerických univerzit zachytil Bret Stephens v listu *The New York Times*. Vyrazil na Yaleovu univerzitu, kde mluvil s židovskými studenty. Netanel Crispe se jako jeden z prvních chasidů vydal mimo náboženské vzdělání, studuje americkou historii. Sahar Tartaková je ve druhém ročníku. Zkušenost s demonstranty proti válce líčí takto.

„Měl jsem černý klobouk, tudíž jsem byl rozeznatelný jako Žid,“ říká Crispe. „Mnohokrát na mě křičeli a strkali do mě. Kdykoli jsem zkusil udělat krok, někdo mě konfrontoval těsně u obličeje a řekl mi, abych se nehýbal.“ Tartakovou zasáhli tyčí s palestinskou vlajkou, kousek od

oka, ale nic se jí nestalo, protože tyč měla na konci kouli.

Stephens je na straně práva studentů demonstrovat, vyjádřit názor, ač s ním on nesouhlasí. Má dokonce pochopení pro to, že překračují pravidla kampusu. Ale věnují-li při protestech zvláštní zájem židovským studentům, je to už něco zcela jiného.

V kalifornském Berkeley protiizraelská demonstranta na tyto studenty plivali. Na Kolumbijské univerzitě v New Yorku se před ně postavila demonstrantka v keffiji a ukázala jim transparent s nápisem „Další cíle Kasámu“ (vojenské křídlo Hamásu, jež vedlo pogrom 7. října). Na Yale demonstrant četl „verše“ vyhrožující těm,

Pietní shromáždění za zesnené a zavražděné se koná každou sobotu. Tel Aviv 2024. Foto Karel Cudlín.

kterí „podporují, financují a usnadňují masové zabíjení: Ať vás smrt pronásleduje, jdete-li kamkoli.“

Stephens dále píše, že „mediální příběhy s jistou důvtipností upozorňují na židovské studenty, kteří se připojili k protestům“. (Nejen studenti, i feministická filozofka Judith Butlerová, též Židovka, už dříve řekla, že útok Hamásu 7. října byl projevem „ozbrojeného odporu“, tedy jaksi logický.) Ale jak připomněl Jonathan Chait v magazínu *NYT*, „to neřeší otázku jejich vztahu k antisemitismu o nic víc, než jak kampaň Black Voices for Trump uklidňuje obavy z rasismu radikálních republikánů“.

Bret Stephens to shrnuje. „Chování, které by bylo považováno za skandální, kdyby mířilo na jiné menšiny, se pokládá za pochopitelné, ba chvályhodné, míří-li proti Židům. Jak by vedení Yale reagovala,

kdyby Crispe a Tartaková byli černí studenti, které zesměšňoval, obtěžoval a napadal dav jejich bílých vrstevníků?“

Zásadní postřeh dodává v *NYT* Ross Douhat. Porovnává univerzitní osnovy pro obory typu „současná civilizace“, které zažil před čtvrtstoletím, s tím, co se od studentů žádá dnes. Aby porozuměli světu před rokem 1900, čtou autory důležité pro pochopení Ameriky a Západu jako celku – řecké i římské, náboženské i sekulární, kapitalistické i marxistické. Ale aby pochopili současný svět, čtou texty, které jsou důležité jen pro perspektivu levice.

Téma se zúžilo na antikolonialismus, pohlaví, gender, antirasismus, klima. Neexistuje Orwell či Solženicyn, jsou tam eseje Hannah Arendtové o vietnamské válce a protestech v USA, ale ne *O původu totalitarismu* či *Eichmann v Jeruzalémě*. Touto

optikou se Izrael jeví jako jediný současný obětní beránek za hříchy zaniklých evropských impérií.

ZTRÁCÍME GENERACI, ALE...

Z hlediska zápasu o židovský příběh to shrnuje Josi Klein Halevi na webu *Times of Israel*. „Jak k tomu došlo? Jak je možné, že se na liberálních kampusech stal padouchem víc Izrael než radikální islamismus? Že tisíce studentů skandují ‚od řeky k moři‘, ač masakr Hamásu odhalil genocidní důsledky tohoto hesla?“

Probírá to důkladně, neboť „snadnost, s níž se antisionistům podařilo vykreslit židovský stát jako genocidní, jako následníka nacistického Německa, je historickým selháním vzdělávání o holokaustu na Západě“. Příliš se zdůrazňovaly univerzalistické lekce holokaustu, byl příliš ztotožňován s obecným rasismem. Pomíjela se symbolizace Žida do nejhorších hrozeb. Pro starší křesťanství byl vrahem Krista. Pro marxismus ultimativním kapitalistou. Pro nacismus poskvrnitelem rasy. Teď, v době antirasismu, je židovský stát ztělesněním rasismu.

To podle autora ohrožuje židovský příběh 20. století o lidu, jenž odmítl sebelitost oběti a plnil si svůj sen – obnovit se ve zlomeném stáří v zemi svého mládí. „Tento příběh je překrucován, bagatelizován na liberálních univerzitách,“ píše. Nicméně sám dodává: „Ztrácíme generaci, ale ještě jsme neprohráli.“ **ZBYNĚK PETRÁČEK**

NESTAČÍM ŽASNOUŤ ...a další události

/Vybráno z českých médií/

Josef Laufer se narodil v neisté době roku 1939, konkrétně 11. srpna. Těsně před vypuknutím druhé světové války jej na svět přivedla rodilá Španělka, zdravotní sestra, která potkala jeho otce MUDr. Maxmiliána Laufera, když sloužil jako dobrovolník interbrigadista v rámci československého lazaretu J. A. Komenského v občanské válce ve Španělsku. Josef se však nenarodil na Pyrenejském poloostrově, ale v Les Sables-d'Olonne ve Francii jako Don José Francisco Pérez Rodríguez de Montagnes de Laufer. Po porážce republikánů mladý manželský pár odešel právě do Francie. Po porážce Francie nacistickým Německem se rodina uchýlila do Velké Británie. Otec Maxmilián v Británii pracoval jako lékař ve službách RAF. I když malý Josef zažil hrůzy války na vlastní kůži, jeho kosmopolitní dětství mu zajistilo celoživotní jazykovou vybavenost. V roce 1947 se rodina vrátila do Československa, kde na ně nečekaly žádné milé zprávy. Otcova rodina byla pro své židovské kořeny celá vyvražděna. Kontroverzním tématem zůstává Lauferova spolupráce s StB. V seznamu spolupracovníků Státní bezpečnosti byl veden pod nelichotivým krycím jménem Vostrý. V roce 1976 navíc nazpíval nechvalně známou ódu na hrdinného kapitána Minaříka, agenta komunistické rozvědky, který plánoval vyhodit do vzduchu redakci Rádia Svobodná Evropa. Zemřel po dlouhé nemoci 20. dubna letošního roku. (Sedmička, 2. 5.) ■■ „Na litoměřickém Mírovém náměstí odstartuje legendární májový Závod míru juniorů, mezinárodní etapový cyklistický závod zařazený do nejvyšší světové kategorie Junior Nations' Cup. Každoročně se jej účastní více než stovka nejlepších cyklistů z celého světa. Závodníci na letošním 52. ročníku poměří své síly od 2. do 5. května, celkem na ně čeká 403,3 kilometru vedoucích napříč severními Čechami až do přílehlého Saska. Jako již tradičně se cílovým městem stane Terezín, pietní místo, kde je nutné si připomínat mírové poselství.“ (Litoměřický deník.cz, 2. 5.) ■■ Ve věku 99 let zemřel někdejší předseda

da Izraelské společnosti přátel České republiky a jeden z přeživších holokaustu Avraham Harshalom. Na síti X to oznámilo české velvyslanectví v Izraeli, kde Harshalom od roku 1949 žil. Měl izraelské i české občanství. Za své aktivní působení při obnově vztahů mezi oběma státy získal v roce 2016 cenu Gratias agit. (Oumet.cz, 4. 5.) ■■ Ve 31 českých a moravských městech zazněla jména obětí holokaustu. Veřejné čtení jmen, které začalo shodně ve 14 hodin, je součástí letošního dne vzpomínky na oběti holokaustu Jom ha-šoa. Akci od roku 2006 organizuje paměťová instituce Institut Tereziánské iniciativy, bližší informace jsou na webu iniciativy. (Lidové noviny, 7. 5.) ■■ Turnovská synagoga zahájila sezonu ve středu 1. května. Kromě krásného interiéru synagogy si můžete prohlédnout i novou výstavu *Židovské tradice a zvyky*, která vás seznámí s židovskými tradicemi, náboženstvím a historií Židů na území Čech a Moravy. Výstava je zapůjčena z Židovského muzea v Praze a vychází především z jeho sbírek a stálých expozic. Výstava bude ke zhlédnutí až do konce července. (Naše Pojizeří.cz, 8. 5.) ■■ Do okruhu skladatelů, jejichž tvorbu připomíná letošní Rok české hudby, patří i takzvaní terezínští autoři Hans Krása, Gideon Klein a Viktor Ullmann, jemuž je věnována u nás nedávno vydaná monografie německého muzikologa Inga Schultze *Neklidný Středoevropan Viktor Ullmann* (Nakladatelství AMU a Noemi Arts & Media). (Právo, 10. 5.) ■■ Sklopte zrak a uctěte tak jejich památku. Už 31 jmen je otisknuto do mosazných destiček Kamenů zmizelých v ulicích Rychnova nad Kněžnou. Za každým z nich se skrývá tragický příběh, který se na dlouhá desetiletí vytratil z lidských pamětí. Stejně jako

ze dne na den zmizela během druhé světové

vé války řada obyvatel Rychnova nad Kněžnou, kteří bývali součástí zdejšího života. Patřila k nim i Adéla Poláčková, bývalá manželka spisovatele Karla Poláčka, či obchodník Karel Lederer. Jejich jména byste nyní našli v chodníku před domem vedle Staré radnice v Rychnově nad Kněžnou. (Rychnovský deník.cz, 10. 5.) ■■ František Gottlieb se narodil 4. srpna 1903 v Klatovech. Pocházel ze židovské rodiny. Reálné gymnázium vystudoval v Klatovech (1914–1922), práva na Univerzitě Karlově v Praze (titul JUDr. získal roku 1927), kde zároveň navštěvoval přednášky na filozofické fakultě. V roce 1925 byl studijně několik měsíců v Paříži. Roku 1927 se stal v Praze advokátním koncipientem a od roku 1932 advokátem. V prosinci 1939 odešel do Palestiny a vstoupil do československé armády (účastnil se mimo jiné druhého tažení v Tobruku 1943). Pak odjel do Velké Británie, kde se roku 1944 stal úředníkem československého ministerstva zahraničí. Působil na něm i po návratu do Prahy; účastnil se jako expert i delegát valných shromáždění OSN v Paříži (1948) a New Yorku (1949 a 1950). Od roku 1958 žil jako spisovatel z povolání. Publikoval v *Hostu*, *Lidových novinách*, *Literárních novinách*, *Tvorbě*, *Novém životě*, *Plameni*, v židovských časopisech a kalendářích (zvl. v *Židovské ročence*) aj. Užíval pseudonym Josef Goral a šifru VrR. (Deník knihy.cz, 14. 5.) ■■ Připomínkou zaniklé židovské historie Břeclavi a její komunity je opravená obřadní síň židovského hřbitova. Ve středu se odhalení její nové podoby zúčastnila izraelská velvyslankyně Anna Azari. „V Břeclavi se podařilo uskutečnit něco unikátního,“ uvedla velvyslankyně. Mohla totiž srovnávat. Stavbu a přílehlý židovský hřbitov navštívila před třemi lety,

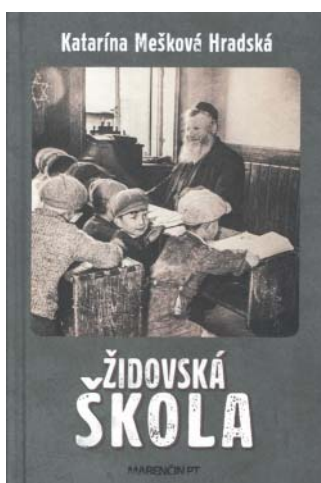
takže znala podobu před opravou. „Pamatuji si živě, jak jsme mluvili o tom, jak složitě bude najít finance na záchranu obřadní síně. Když se dnes rozhlednu, nestačím žasnout. Dnes je tato budova nejen skvost, ale i svědek bohaté historie města a toho, co obyvatelé Břeclavi dokázali. Její záchrana byla velká výzva. Mám velkou radost, že vedení města se jí nezaleklo,“ uvedla velvyslankyně. (Novinky.cz, 16. 5.)

ŽIDOVSKÁ ŠKOLA

O knihe Kataríny Hradskej o židovskom školstve na Slovensku

Neprešlo veľa času odvtedy, čo som na stránkach *Rech* priblížil knihu Kataríny Hradskej *Židia v 1. ČSR*, a už vyšla jej ďalšia kniha, tentoraz s témou židovského školstva na Slovensku. Môj záujem vystupňovalo, že tento fenomén predstavuje na Slovensku stále „terra incognita“. Dúfal som, že *Židovská škola* ponúkne nielen zaujímavé informácie, ale tiež inšpiratívne podnety na ďalšie premýšľanie.

Židia vzdelaniu vždy pripisovali veľký význam. Starú múdrosť „čo máš v hlave, to ti nikto nemôže vziať“ pozná asi každé židovské dieťa. Až oveľa neskôr som však pochopil, že vzdelanie nie je samozrejmosť. Aj po desať ročiach sa mi v pamäti vynárajú slzy staršieho pána. Zaplavili ho pri spomienke, ako sa otec rozplakal, keď pochopil, že jeho nadaný syn ako „neáriec“ nesmie pokračovať v štúdiu: „Viacie som otca v živote nikdy plakať nevidel. Rozhodne v jeho očiach bola najväčšia hodnota vzdelanie.“

Z HISTÓRIE

Vrátim sa ale ku knihe Kataríny Hradskej. Nie je reálne prebrať tento text „stranu za stranou“, preto sa sústredím len na najdôležitejšie a najzaujímavejšie problémy.

Do úvodnej kapitoly autorka zaradila prehľad základných pojmov židovského vzdelávania (cheder, škola Talmud Tóra či ješiva). Priblížila zároveň priebeh postupnej deštrukcie systému tradičného židovského vzdelávania. Negatívne v tomto prípade pôsobilo, že vonkajšie vplyvy doňho vnášali „svetský duch“ a vnútorné napätie. Katalyzátorom týchto procesov bol tolerančný patent Jozefa II. z roku 1781. Primárne síce sledoval zrovnoprávnenie kresťanských cirkví, ale ovplyvnil aj židovskú komunitu. Ešte viac ju zasiahlo zavedenie *Systematica gentis Judaicae regulatio* (1783). K. Hradská upozornila na dvojsečnosť týchto nariadení. Možnosť získať vzdelanie vo verejných školách Židom v 18.–19. storočí pomohla pri integrácii do majoritnej spoločnosti, zároveň ich však postavila pred Sofíniu voľbu. Mohli si

zvoliť „svetskú kariéru“ (a perspektívu lepšieho života, ale s rizikom postupnej asimilácie), alebo pokračovať v tradičnom spôsobe života aj za cenu menších možností kariérneho uplatnenia. (S tým sa spája klasická otázka, či je to dobré pre nás Židov, alebo je to zlé pre nás Židov. Kladiem ju s vedomím, že jednoznačná odpoveď neexistuje. Riešenie je založené na individuálnych prioritách každého jednotlivca.)

Pokus o (dobovú) odpoveď ponúka kapitola „Primärschule – svetsky orientovaná židovská škola“. Pôvodne sa židovské vzdelávanie koncentrovalo takmer výlučne na religióznu sféru, pričom systém výuky sa zásadne odlišoval od spôsobu vyučovania vo verejnom školstve. Rozdiely charakterizoval muž, ktorý spoznal obe strany bariéry. Na svetských školách „bolo treba sa doma pripraviť podľa učebnice a zapamätať si, kedy sa Kukučín narodil, kedy sa narodil a čo napísal Goethe a podobne“. Učitelia na ješive nevyžadovali recitáciu Talmudu, ale úvahy a diskusie o jeho textoch. Povestný „krik ako v židovskej škole“ bol známkou záujmu a kvality študentov.

PRIMÄRSCHULE

Vrátim sa ale k Primärschule. Otvorenie svetskej školy vyvolalo „názorové nezгоды a trenice medzi liberálne orientovanými členmi bratislavskej židovskej komunity a tradičnými Židmi, ktorí vznik školy v roku 1820 otvorene kritizovali“ (s. 32). Uvedená decentná formulácia čitateľa nevaruje pred tým, čo sa očakávalo od učiteľa, ktorý bol dušou novej školy: „Adam Freyer musel prekonať veľa prekážok, kým školu vybudoval podľa svojich predstáv, a to aj za cenu vlastnej bezpečnosti. Často spomínal, že mal strach, aby ho ľudia neukameňovali, keď mu v meste nadávali do Židov a v Židovskej ulici ho zase hanlivo označovali za gója“ (s. 33). Mieru emócií ilustruje reakcia Abrahama Lembergera. Ako jeden z vedúcich predstaviteľov náboženskej obce a prívrženc rabína Chatama Sofera, Lemberger všet-

kými prostriedkami bojoval proti prenikaniu haskaly, židovského osvietenstva. Po otvorení Primärschule na znak smútku držal sedem dní šive. Napriek všetkému svetská škola prosperovala a navštevovalo ju stále viac žiakov. K rozmachu prispela podpora zo strany židovských sponzorov aj svetských vrchností. Okrem iných autorít do školy počas svojej návštevy Bratislavy zavítal aj cisár Ferdinand V.

Pre nedostatok priestoru preskočím druhú polovicu 19. storočia, prvú svetovú vojnu, rozpad monarchie i dvadsať rokov existencie Československej republiky. Nie preto, že by týchto približne sto rokov bolo nezaujímavých. Priпомením, že v tomto čase sa (aj do židovského vzdelávania) premietol vznik sionizmu, názorové konflikty tohto hnutia s predstaviteľmi asimilantských ideí či vznik a vplyv nacizmu. Vnútorné spory mali na Slovensku inú dynamiku než v českej časti spoločného štátu. Ako uviedla Katarína Hradská, „rozhodujúce bolo, že Židia na Slovensku žili v inom sociálne-ekonomickom a komunikačnom prostredí, resp. v iných podmienkach a riešili iné otázky. Navyše boli až príliš zviazaní s maďarskými zákonmi a niesli so sebou bremeno maďarizácie“ (s. 82). Spomenuté aj neuvedené problémy však potlačilo do pozadia dianie v 30. rokoch a holokaust.

HOLOKAUST

Práve tomuto obdobiu venuje autorka zvýšenú pozornosť. Dôkladne (a pre čitateľa zaujímavo) spracovala tému v období holokaustu. Vidno, že sa pohybovala v období, ktoré dôverne pozná. Pozitívne sa prejavilo, že na rozdiel od staršej minulosti použila okrem archívnych materiálov aj spomienky pamätníkov, či už z projektu *Osudy tých, ktorí prežili holokaust*, alebo z vlastných rozhovorov autorky s učiteľmi a žiakmi. Z týchto zdrojov vytvorila plastický opis vyučovania v pracovných táboroch, ale aj autentické portréty riaditeľov školy v Novákoch Jozefa Weisera a jeho nástupcu Adolfa Bachnára.

O knihe *Židovská škola* sa určite dá povedať oveľa viac. Uspokojím sa však s konštatovaním, že má atribúty dobrej knihy: Informuje aj inšpiruje.

PETER SALNER

Katarína Mešková Hradská: *Židovská škola*. Vydavateľstvo Marenčin PT 2023. Cena 14,90 EUR.

KAFKA 2024

■ Ke stému výročí úmrtí nejslavnějšího pražského rodáka se v Praze a dalších městech v ČR a v zahraničí koná mnoho akcí. Upozorňujeme na několik z nich:

FOTOALBUM

■ Pražský Goethe-Institut (Masarykovo nábřeží 32) připravil výstavu zahrnující přibližně 100 fotografií Kafkovy rodiny, včetně mnoha dosud nepublikovaných. Snímky zachycují spisovatele a jeho příbuzné, židovskou emancipaci a společenský vzestup Židů.

Kurátorem výstavy je Hans-Gerd Koch, literární vědec a spolueditor *Kritického vydání spisů Franze Kafky*. Nakladatelství Klause Wagenbacha k výstavě vydalo knihu *Kafkas Familie, Ein Fotoalbum* (na výstavě ji bohužel nelze zakoupit).

Výstava potrvá do 20. září 2024.

HRY FRANZE KAFKY

■ Památník národního písemnictví/Muzeum literatury připravily expozici *Hry Franze Kafky*. Kurátoři se mezi díly F. Kafky (deníky i korespondenci, literárními texty) soustředili na ta, která tematizují prvek hry. Kromě dokumentů, rukopisů a fotografií jsou na výstavě k vidění – a slyšení – např. díla J. Baucha, O. Coestera, H. Gfádera, J. Lukase, M. Miškovské, P. Nikla, J. Róny, A. Schamoniho, A. Warhola, strojopis překladu B. Grögerové povídky *Venkovský lékař* či hudební skladby Maxe Broda a Jana Klusáka.

Autorem koncepce výstavy a textů je germanista Štěpán Zbytovský.

Výstava potrvá do 15. září 2024.

OČIMA FRANZE KAFKY

■ Západočeská galerie v Plzni a Adalbert Stifter Verein ve spolupráci s pražským Židovským muzeem v síni Masné krámy představuje výstavu s názvem *Očima Franze Kafky. Mezi obrazem a jazykem*. Jak víme z jeho dopisů a deníků, divák Franz Kafka se zajímal nejen o obrazy vysokého umění, ale také o projevy populární kultury, zahrnující obrázkové časopisy a plakáty, filmy, fotografie, tanec, cirkus a kabaret. Výstava vychází z různorodosti (jazykové a vizuální) světa, jež autora obklopovala.

Na výstavách Spolku výtvarných umělců Mánes se Kafka mohl setkat s francouzským impresionismem, postimpresionismem, českým secesním symbolismem a kubismem či severským symbolistním expresionismem. Na pře-

VÝSTAVY UDÁLOSTI

Kafkova kresba z Brodovy pozůstalosti, NIL.

hlídkách Krasoumné jednoty a Spolku německých výtvarných umělců v Čechách se konfrontoval s představiteli salonní malby z center Německé říše i s představiteli německo-českého spiritualismu. V Klubu německých umělkyní mohl vidět tvorbu malířek a sochařek z Prahy, Olomouce, Brna, Vídně, Mnichova a dalších center německojazyčné výtvarné kultury, uplatňujících konformní malířské postupy, ale také reflektujících výtvarné inovace. V pražských biografiích sledoval výraz gest a obrazů evropských a amerických němých filmů, navštěvoval představení ruského i francouzského baleta a kabarety.

Výstava se pokouší tuto obrazovou mnohost představit prostřednictvím děl různých médií a zároveň zkoumá, jakým způsobem se Kafkovy vizuální zkušenosti mohly promítat do jazyka jeho textů. Vystavena jsou díla přibližně z 25 českých a 6 zahraničních (zejména německých a rakouských) muzeí, galerií, knihoven, archivů i soukromých sbírek. K akci vychází v nakladatelství KANT stejnojmenná doprovodná publikace v české a anglické verzi. Autorka koncepce: Marie Rakušanová, kurátorka: Ivana Skálová.

Potrvá od 5. června do 28. října 2024.

KAFKOVY ARCHIVY

■ Největší sbírky Kafkových rukopisů a dalších částí pozůstalosti se nacházejí v archivech oxfordské Bodleyovy knihovny, v Německém literárním archivu v Marbachu a v archivu Národní izraelské knihovny v Jeruzalémě. Každá z těchto institucí

výročí sto let od úmrtí Franze Kafky připomíná.

■ **Marbach:** Německý literární archiv v Marbachu (DLA) připravil výstavu nazvanou *Kafkova ozvěna*. Vystaveny jsou rukopisy, dopisy, fotografie a památky z fondů DLA včetně *Procesu* a kratších povídek (*Richard a Samuel*, *Venkovský učitel* aj.), dále dopisy Gretě Blochové (a jejím prostřednictvím Felici Bauerové), Maxi Brodovi, Josefu Davidovi, Willymu Haasovi, Mileně Jesenské, Otlle Kafkové, Hedvice Weilerové a Felixi Weltschovi a dalším.

K těmto vzácným rukopisům jsou přidány předměty, které představují Kafkovy stopy – ať už jde o vzpomínky, četbu nebo jiné památky, jež se nacházejí v archivech a autorských knihovnách jiných osob, od Kafkových současníků až po současné autory. Více na www.dla-marbach.de.

Výstava potrvá do 26. ledna 2025.

■ **Oxford:** Také Bodleyova knihovna v Oxfordu připravila výstavu ze svých zdrojů. Jmenuje se *Kafka: Making of an Icon* (Kafka: Stvoření ikony) a představuje rukopisy zápisníků, kreseb, deníků, dopisů, pohlednic a fotografií, manuskripty románů *Zámek* a *Amerika* a řady povídek. Zkoumá, jak se Kafkův život, konkrétní zážitky a cesty odrážejí v jeho díle.

V souvislosti s výstavou vydává nakladatelství Bodleian Library Publishing stejnojmennou knihu. Jedná se o sbírku statí ilustrovaných rukopisy, archivními materiály, pohlednicemi, které Kafka psal členům rodiny, a rodinnými fotografiemi. Ukazuje, jak Kafka i 100 let po své smrti stále inspiruje literární, divadelní a filmovou tvorbu po celém světě.

Výstava potrvá do 27. října 2024.

■ **Jeruzalém:** „Nejmłodším“ archivem, jenž získal své kafkovské dědictví z pozůstalosti Maxe Broda (předání do knihovny se uskutečnilo až po soudním procesu s dcerami Brodovy sekretářky Esther Hoffeové), je Izraelská národní knihovna (NIL) v Jeruzalémě. Ta sice zvláštní výstavu nepřipravila, ale na rozdíl od předchozích archivů si Kafkovy originální rukopisy lze prohlédnout na jejím webu: www.nli.org.il/en/discover/literature-and-poetry/authors/franz-kafka, kde spatříte v digitální podobě například Kafkův hebrejsko-německý slovníček a sešit s německo-hebrejskými cvičeními, manuskript povídky *Svatební přípravy na venkově*, řadu kreseb, dopisy, lístky, v němž žádá Maxe Broda, aby zničil veškeré jeho písemnosti, či strojopis *Dopisu otcí* s autorovými rukou psanými poznámkami.

ŽIDOVSKÁ OBEC PRAHA

(Maiselova 18, hlavní sál)

Káva o půl čtvrté

■ V pondělí **10. června** přijde na Kávu MgA. **David Havas**, PhD., vedoucí kina Národního filmového ústavu Ponrepo. Představí režiséra Davida Lynche a jeho film jako „žánr psychoanalytické detektivky“.

Kavárna se otevírá ve 14.30, program začíná v 15.30. Připravil a moderuje Honza Neubauer.

ŽMP: KAFKA 100

■ K připomínce výročí úmrtí Franze Kafky se připojuje pražské Židovské muzeum, které připravilo sérii volně přístupných kulturních akcí:

ODED EZER: SAMSOVO TAJEMSTVÍ

■ Galerie Roberta Guttmanna představuje práce předního izraelského typografa **Odeda Ezera**, který se inspiroval Kafkovou *Proměnou*. Výstava titulů čtyřiačtyřiceti knih představuje Řehoře Samsu jako plodného autora literárních děl, která ovšem na rozdíl od děl Kafkových nikdo nezachránil. Jak Řehoř Samsa žil? Jak přemýšlel? Vystavené knihy mají své obálky a tituly, ale jejich stránky zejí od první do poslední prázdnotou. Povídka, která od svého vydání jítřila fantazii čtenářů i tvůrců, nyní ožívá v Ezerových kresbách. Uskuteční se dvě komentované prohlídky s kurátorkou Michaelou Sidenberg. První se koná 6. června během Muzejní noci, druhá 26. června.

Výstava potrvá od 4. do 30. června 2024, je otevřena denně kromě soboty a židovských svátků od 9.00–18.00.

TRANSATLANTIC KAFKA

■ Ve dnech **17.–20. června** se uskuteční série přednášek a panelových diskusí předních znalců a znalkyň díla Franze Kafky. Není-li uvedeno jinak, konají se v Maiselově synagoze.

■ 17. 6. od 17.00: **Po stopách Franze Kafky v Československu**. Germanistka a slavistka Veronika Tuckerová (Harvard University) představí recepci Franze Kafky v komunistickém Československu.

■ 17. 6. od 19.00: **Diskuse: Reflexe kafkovského století**. Veronika Tuckerová, spisovatelka Magdaléna Platzová a překladatel Ross Benjamin se zaměří na složitý svět Franze Kafky a jeho interpretace napříč uplynulými stolety.

KULTURNÍ POŘADY

Moderátorem večera bude spisovatel a překladatel Seth Rogoff.

■ 18. 6. od 17.00: **Přednáška: Franz Kafka a Max Brod**. Spisovatelka a novinářka Elif Batuman přiblíží vztah Franze Kafky a Maxe Broda a Brodovu roli při uchovávaní a interpretaci Kafkova díla.

■ 18. 6. od 19.00 v Knihovně Václava Havla: **Diskuse: Milena Jesenská a Felice Bauerová. Vliv na Kafkovu tvorbu**. Spisovatelky Magdaléna Platzová a Monika Zgustová vás seznámí s životními osudy Mileny Jesenské a Felice Bauerové a jejich vlivem na Kafkovo literární dílo. Večerem vás provede Petr Vizina.

■ 19. 6. od 17.00: **Diskuse: „Co mám společného s židovstvím?“ Kafka a identita**. Diskutujte s překladatelem Rossem Benjaminem a profesorem Danielem Medinem o tom, jaký byl Kafkův vztah k jeho židovské identitě. Večerem vás provede Seth Rogoff.

■ 19. 6. od 19.00: **Hlavní přednáška: Kafka a láska**. Akademička a literární kritička Merve Emre se zaměří na to, jak Franz Kafka vnímal lásku – ať už vyjádřenou prostřednictvím dopisů či manželstvím.

■ 20. 6. od 17.00: **Diskuse: Odkaz a role snů v Kafkově díle**. Předseda Rakouské společnosti Franze Kafky Manfred Müller a spisovatel Hans Platzgumer pohovoří o roli, jakou v Kafkových dílech sehrály sny. Akce se koná se ve spolupráci s Rakouským kulturním fórem.

Všechny akce budou tlumočeny do českého jazyka. Na všechny programy je vstup volný, vzhledem ke kapacitám si své místo raději rezervujte na adrese www.jewishmuseum.cz/program-a-vzdelavani/akce-pro-navstevniky.

Sledujte stránky www.kafka100.cz.

FRANZ KAFKA V JERUZALÉMSKÉ SYNAGOZE

■ Nová výstava v Jeruzalémské synagoze s názvem *Vize Kafkova stínu* nabízí pohled na dílo Franze Kafky skrze díla českých fotografů a výtvarníků. Očíma P. Balajky, I. Bukovského, J. Buxbauma, K. Cudlína, A. Hoffmeistera, X. Hoffmeisterové, J. Jindry, A. Jungrové, J. Kovanice, M. Stránského a V. Suchánka můžeme nahlédnout do vybraných prázdných Franze Kafky – známých děl *Proces* a *Proměna* i kratších povídek.

Vernisáž výstavy se uskuteční **2. června** od 17 hodin. Výstava potrvá až do **31. prosince**, denně kromě sobot a židovských svátků.

■ **Koncert: dne 19. června** se koná další z cyklu varhanních koncertů. Jitka Chaloupková a Václav Peter zahrají skladby J. Kriegera, J. S. Bacha, A. Solera, C. Saïnt-Saënsa a dalších.

KAFKA V KNIHOVNĚ V. HAVLA

■ Dne **10. června** se od 19 hodin koná v Knihovně Václava Havla (Ostrovní 13, P 1) další část Svobodné akademie. Tentokrát pronese přednášku germanistka a slavistka Veronika Tuckerová.

Zaměří se na specifické rysy recepcí Kafky v Československu během komunismu. I přes to, že Kafkovo dílo nebylo kromě 60. let po roce 1948 vydáváno, nezmizelo z povědomí českých čtenářů, ba spíše naopak: šířilo se v samizdatu ve starších i nových překladech a nabývalo významů, které obohatily širokou škálu kafkovských interpretací běžných v západním světě. Přednáška se soustředí především na dopisy z vězení Václava Havla, Jiřiny Šiklové a Milana Šimečky.

SYNAGOGA V ČÁSLAVI

■ Ve dnech **7.–8. června** se v rekonstruované synagoze v Čáslavi koná vzpomínková akce na pilota RAF Iva Engländera. V rámci této akce můžete navštívit několik přednášek o tomto místním rodákovi, k dispozici budou interaktivní stanoviště pro děti i dospělé a k vidění i modely letadel a výstava *Křídla v exilu*.

■ V neděli **9. 6.** se uskuteční tradiční Koncert na památku obětí holocaustu z Kutnohorska a v pondělí **10. 6.** dětské představení pro žáky mateřských a základních škol, na kterém vystoupí dětské divadlo ŽOP Feigele pod vedením Vidy Neuwirthové. Všechny akce naleznete na www.nfdl.cz/blog.

FESTIVALY ŽIDOVSKÉ KULTURY

■ Ve dnech **4.–7. července** se koná již 32. ročník multizánrového Festivalu pro židovskou čtvrť v Boskovicích. Program (s možností koupě vstupenek) je již dostupný na www.festival-boskovice.cz.

■ Festival židovské kultury Ha-Makom v Holešově se letos koná po 24. a to ve dnech **23.–27. července**, program bude dostupný na www.zidovskyyfestival.cz.

■ Festival židovské kultury v Třebíči se pod novým názvem Male chajim uskuteční ve dnech **31. 7.–4. 8.**

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ **Přijímací zkoušky:** Na osmileté gymnázium se letos hlásilo přes 100 dětí, 76 z nich mělo školu jako svou první volbu. Zájem o školu nás velmi těší a je nám líto, že jsme nemohli vyjít vstříc všem, kteří by na Lauderkách rádi studovali.

První velká životní zkouška čekala naše deváťáky. Pro většinu z nich dopadlo přijímací řízení na gymnázia, umělecké školy či učební obory s maturitou velmi úspěšně.

■ **We Remember Journeys:** Žáci a žákyně tercie a 8. třídy se zúčastnili projektu World Jewish Congress. Projekt měl dvě fáze, poznávací a kreativní. V první z nich šli studenti pomocí iWalks po stopách lidí z Vinohrad, jejichž životy přetrhla druhá světová válka, a následně absolvovali on-line workshop s lektorkou z Památníku a muzea v Osvětimi. Téma tu se pak věnovali i v hodinách se svou vyučující dějepisu Martou Kvíčalovou. V druhé části projektu studenti vytvářeli výtvarná díla, která představili na vernisáži na Jom ha-šoa 6. května. Práce, které vznikly pod vedením Lucie Hujerové, jsou vystaveny ve vestibulu školy.

■ **Spolupráce s Českou školní inspekcí:** Před nedávnem rozeslala Česká školní inspekce do škol publikaci *Inspirace pro rozvoj čtenářských dovedností PIRSL*. Součástí jsou příklady uvolněných úloh mezinárodního testování a několik didaktických kapitol pro rozvoj dětského čtenářství. Na jedné z nich se autorsky podílely naše pedagožky, které se dlouhodobě zabývají výukou čtení nejen v rámci českého jazyka, ale i v rámci „odborných předmětů“. Jejich zkušenosti (nejen) z tandemové výuky jsou popsány v kapitole Čtení nebeletristických textů ve výuce: výuka čtenářských strategií.

■ **Lauderky sportovní:** Devatenáct žáků základní školy a gymnázia se zúčastnilo pražského kola Přeboru škol v orientačním běhu. Všichni si zaslouží velké ocenění za aktivní účast, gratulujeme Eliášovi Kosákovi, který zvítězil v kategorii chlapci středních škol. Tým našich gymnazistů vyhrál pohár za druhé místo v kategorii družstev.

■ **Čištění stolpersteinů:** Před Jom ha-šoa naši žáci a studenti se svými rodinami vyčistili stolpersteiny. *ip*

NADACE ŽOP

■ Správní rada Nadace Židovské obce v Praze vyhlašuje výběrové řízení na nadační příspěvky.

VÝZVY, ZPRÁVY INZERCE

Témata: podpora vzdělávání a českého židovského školství; ochrana kulturních památek; rozvoj židovských tradic na území České republiky.

Žádosti o nadační příspěvek musejí být podány na předepsaných formulářích Nadace Židovské obce v Praze. Termín uzávěrky je stanoven k **30. červnu 2024**.

Bližší informace a formuláře jsou k dispozici na e-mailové adrese: nadace-zovp@volny.cz, dále také na internetu: https://www.kehilaprag.cz/cs/stranka/partnerske-organizace/nadace-a-fondy/n-zop_244. *nžop*

FOTOGRAFICKÁ SOUTĚŽ 10 HVĚZD 2024

■ Federace židovských obcí v České republice vyhlašuje fotografickou soutěž 10 hvězd 2024. Navštívujete památky zařazené do projektu 10 hvězd – Česká cesta židovského kulturního dědictví (<https://www.10hvvezd.cz>)? Pošlete nám fotografie ze svých cest!

Nejlepší fotografie bude umístěna na obálce měsíčníku *Roš chodeš*, autor vítězné fotografie bude odměněn knihou *Brány spravedlivých*, ročním předplatným měsíčníku *Rch* a lahvi košer vína.

Soutěž bude probíhat **od 1. června do 30. září 2024**, fotografie budou přijímány v elektronické podobě. Snímky musí být pořízeny během vašich cest po synagogách a rabínských domech v rámci projektu 10 hvězd – Česká cesta židovského kulturního dědictví v období od 1. května do 30. září 2024.

K účasti v soutěži zájemci vyplní registrační formulář a zašlou 1 fotografii do půlnoci **30. září 2024**. Soutěžní příspěvky musí být digitální černobílá či barevné originální fotografie ve formátu JPG zaslané prostřednictvím Google registračního formuláře publikovaného na webových stránkách FŽO. Akceptovatelné rozměry jsou minimálně 1,5 MB. Fotografie musí být pořízena soutěžícím.

Vyhlášení výsledků proběhne dne 31. října 2024 na facebookové stránce Federace židovských obcí v ČR.

Kontakt na pořadatele: Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 250/18,

Praha 1, e-mail: sekretariat@fzo.cz, telefonní č.: 224 800 858.

SBÍRKA PRO KIBUC KFAR AZA

■ Dne 30. května se v jeruzalémské synagoze konal benefiční koncert, jehož výtěžek podpoří kibuc Kfar Aza, zničený útokem Hamásu. Pokud jste se koncertu nemohli zúčastnit, ale do sbírky byste chtěli přispět, svou podporu můžete poslat na účet Židovské obce v Praze: 1936531399/0800 s var. symbolem 071023 a v textu platby, prosím, uveďte své jméno pro identifikaci dárce (ze zahraničí IBAN CZ49 0800 0000 0019 3653 1399, SWIFT GIBACZPX).

V minulém roce jsme díky dárcům podpořili kibuc částkou 764 000 Kč, ale pro obnovu normálního života v kibucu po masakru 7. října je potřeba mnohem více. Velice vám děkují.

Fr. Bányai, předseda ŽOP

DOKONČENÍ PAMÁTNÍKU

■ Zveme na slavnostní akci u příležitosti dokončení památníku z rozřezaných náhrobních kamenů na Starém židovském hřbitově na Žižkově (ve Fibichově ulici). Koná se ve čtvrtek **6. června** od 13 hodin.

fb

VELKÁ SYNAGOGA V PLZNI

■ Ve Velké synagoze v Plzni se kromě dalších akcí konají koncerty:

V neděli **9. 6.** od 18.00 cesta židovskými ukolébavkami s klavíristkou J. H. Maxovou a v neděli **16. 6.** od 18.00 koncert Pavly Jahodové-Vondráčkové (harfa) a Eliany Vondráčkové (flétna), které zahrají skladby klasických autorů i ukázky židovské lidové hudby.

Vstupenky 250 Kč / 200 Kč na GoOut, v pokladně synagogy a Rabínského domu v Plzni.

10 HVĚZD

■ Červnové akce v objektech zrekonstruovaných v rámci revitalizace židovských památek v ČR naleznete na odkazu www.10hvvezd.cz. Nechybějí výstavy, koncerty a přednášky; například v sále bývalé Židovské školy v Jičíně (Židovská 100) naleznete expozici o malířce a pedagožce Friedl Dicker-Brandeisové, v synagoze v Ústěku ilustrace z komiksu P. Šulcové a Kakalíka *Už tam budem, Mojžiši?* a v Boskovicích v Obecním domě se **6. 6.** od 19 hodin koná koncert písničkáře a tvůrce slam poetry Honzy Jíchy.

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

Srdečně blahoželáme našim členom, ktorí v mesiaci **jún** slávia sviatok narodenín: pán Juraj Strelinger, nar. 13.6. – 75 rokov; pán Ivan Belan, nar. 26.6. – 79 rokov; pani Anna Senčková, nar. 24.6. – 54 rokov, a pán Peter Hrnčiar, nar. 6.6. – 43 rokov. Všetkým úprimne prajeme veľa zdravia a spokojnosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO BRATISLAVA

V **júnu** oslávia narodeniny: pani MUDr. Eva Janovicová – 87 rokov; pani Edita Kamenická – 74 rokov; pán Michal Kamenický – 72 rokov; pani Katarína Kovárová – 72 rokov; pani Viera Mayerová – 77 rokov; pani PhDr. Gabriela Mencerová – 83 rokov; pani Natália Rabinovich – 50 rokov; pani Silvia Silverberg – 50 rokov; pán Ján Strelecký – 73 rokov; pán Otto Šimko – 100 rokov; pán Štefan Tarnai – 55 rokov; pán Juraj Weiss – 70 rokov, a pán Pavel Weiss – 79 rokov. Všetkým našim oslávencom prajeme pevné zdravie. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtie

Židovská náboženská obec Bratislava s hlbokým smútkom oznamuje, že vo veku 90 rokov zomrel pán Jozef Weiss.

Zichrono livracha!

ŽO BRNO

V **červnu** oslaví své narodeniny: pan David Mayer, nar. 2.6. – 45 let; pani Kateřina Rusňáková, nar. 8.6. – 42 let; pani Kateřina Bartošová, nar. 9.6. – 32 let; pani Růžena Hanáčková, nar. 9.6. – 74 let; pan Josef Ondra, nar. 11.6. – 66 let; pani Veronika Ruth Slavíková, nar. 17.6. – 40 let; pani Judita Havelková, nar. 20.6. – 64 let; Maxmilián Mayer, nar. 21.6. – 9 let; pan Tomáš Weisz, nar. 23.6. – 62 let; pani Iva Vlčková, nar. 25.6. – 43 let; pan Petr Pisk, nar. 28.6. – 50 let, a pan Zdenko Brandejs, nar. 29.6. – 89 let.

Přejeme vše dobré. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO DĚČÍN

V **červnu** oslaví narodeniny: pan RNDr. Tomáš Bartoň; pan Ladislav Faigl; pan Jakub Frejlich; pan ThDr. Ivan Kohout, Th.D.; pan Ing. Daniel Malý; pani Jana Palkovičová; pan Oleksandr Shytyi; pani Hanna Šimonová a pan Petr Wellemín.

Ad mea veesrim šana!

ŽO KARLOVY VARY

V **červnu** oslaví narodeniny: pani MUDr. Růžena Möstlová, nar. 5.6. – 75 let; pan Chaim Kočí, nar. 7.6. – 47 let; pani Helena Dietlová, nar. 11.6. – 82 let, a pan Ing. Petr Lewi, nar. 15.6. – 91 let. Přejeme jim zdraví, štěstí a osobní pohodu.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO KOŠICE

V mesiaci **jún** oslávia narodeniny: pán Mgr. Róbert Bayer – 61 rokov; pán JUDr. Alexander Fuchs – 76 rokov; pani MUDr. Edita Ganóczyová – 72 rokov; pani MUDr. Ludmila Grossmanová – 67 rokov; pán Róbert Ílleš – 62 rokov; pán Ing. Pavol Jesenský – 63 rokov; pani Mgr. Katarína Kamenská – 71 rokov; pán Gabriel Klein – 85 rokov; pán PhMr. Peter Novák – 72 rokov; pán Ing. Ivan Vesel – 79 rokov; pani Kristína Schlanger Gati – 54 rokov, a pani Katarína Hermel – 72 rokov. Prajeme im všetko najlepšie a pevné zdravie do ďalších rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO LIBEREC

V **červnu** oslaví narodeniny pani Olga Hronová, nar. 9.6. – 48 let, a pan Michal Hron, nar. 18.6. – 75 let. Přejeme jim pevné zdraví.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **červnu** oslaví narodeniny: pani Mgr. Zuzana Talášková, nar. 25. 6. – 59 let; pani Daniela Zavadilová, nar. 23. 6. – 86 let, a pan Julius Meinel, nar. 9. 6. – 65 let. Přejeme jim vše nejlepší a pevné zdraví do dalších let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OSTRAVA

V **červnu** oslaví narodeniny: pan MUDr. Antonín Bělař, nar. 15.6. – 80 let; pan Petr Bělík, nar. 23.6. – 51 let; pani Hana Gregorová, nar. 3.6. – 72 let; pan Petr Hlubík, nar. 18.6. – 59 let; pani Adriana Malá, nar. 13.6. – 72 let; pani PhDr. Milena Slaninová, nar. 13.6. – 78 let; pan Radek Sova, nar. 6.6. – 59 let, a pani MUDr. Hana Vavrečková, nar. 24.6. – 86 let. Jubilantům přejeme vše dobré, hlavně pevné zdraví.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PLZEŇ

V **červnu** oslaví narodeniny naši členové: pan Karel Yitzchak Bednář – 17 let; pani Iva Kinclová – 63 let; Ester Klausová – 9 let; pani Tereza Kohoutová – 38 let; pani Dag-

mar Löwyová – 44 let, a pan Ivan Martin – 76 let. Všem oslavencům přejeme hodně zdraví, štěstí a osobní pohody.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PRAHA

V **červnu** oslaví narodeniny: pan Michal Borges, nar. 23.6. – 75 let; pani Věra Čeňková, nar. 4.6. – 98 let; pani Eva Formánková, nar. 24.6. – 88 let; pan Otto Herman, nar. 22.6. – 75 let; pani Hana Honická, nar. 4.6. – 84 let; pani Josefa Kačenová, nar. 8.6. – 86 let; pan Jiří Koráb, nar. 17.6. – 84 let; pan Bedřich Kratochvíl, nar. 9.6. – 75 let; pani Marta Neracher, nar. 14.6. – 75 let; pan Jiří Reiner, nar. 7.6. – 85 let; pani Etti Minaševna Shaer, nar. 10.6. – 89 let; pani Naděžda Sikytová, nar. 27.6. – 89 let; pan Tomáš Veselý, nar. 27.6. – 84 let; pan Gustav Vlček, nar. 5.6. – 83 let; pani Zuzana Zavadová, nar. 12.6. – 86 let, a pani Myra Zelinková, nar. 29.6. – 86 let. Všem našim oslavencům přejeme pevné zdraví do dalších let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO PREŠOV

V mesiaci **jún** oslávia narodeniny: pán Peter Červeňák – 36 rokov; pán Ing. Bernhard Eckhaus – 70 rokov; pán PhDr. Miloš Kriššák, PhD. – 43 rokov, a pán MUDr. Ivan Schvalb – 67 rokov. Oslávencom prajeme všetko najlepšie a hlavne pevné zdravie. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO TEPLICE

V **červnu** oslaví narodeniny pani Drahomíra Krásová, nar. 5.6. – 69 let, a pani Alena Šplíchalová, nar. 30.6. – 74 let. Přejeme jim pevné zdraví. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO TRENČÍN

V mesiaci **jún** oslávia narodeniny: pani Olga Rumanovská – 82 rokov; pani Eva Héberová – 75 rokov, a pani Natalia Kazatsker – 70 rokov. Oslávencom prajeme všetko najlepšie do ďalších rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **červnu** oslaví pani Michaela Fišerová, pani Markéta Badaňová; pani Jitka Badaňová a pan Daniel Narwa. Všem přejeme do dalších let pevné zdraví a osobní pohodu.

Ad mea veesrim šana!

Oznámení

S hlbokým zármutkem oznamujeme, že dne 19. května 2024 zemřel v Praze ve věku 88 let pan Pavel Landa, roz. Lewi, novinář, fejetonista a spisovatel, syn Felixe Landy, roz. Lewiho, staršího židovské náboženské obce v Roudnici nad Labem.

Zichrono livracha!

ICC A JEHO ZATYKAČ

Žalobce Mezinárodního trestního soudu (ICC) v Haagu Karim Khan v květnu prohlásil, že požaduje vydání zatykače na vedení Hamásu (tři vůdčí představitelé této teroristické organizace), ale také na izraelského premiéra Benjamina Netanjahua a ministra obrany Joava Galanta za válečné zločiny a zločiny proti lidskosti. Hlavní prokurátor o vydání zatykače požádal tříčlenný soudní senát, kterému trvá v průměru dva měsíce, než posoudí důkazy. Jeho požadavek vyvolal v Izraeli, USA a dalších zemích rozhořčení.

„Postavit představitele státu, který bojuje za obranu svého lidu, po bok krvelačných teroristů je morální slepota a rána pro povinnost a schopnost (Izraele) bránit své občany,“ uvedl Benny Ganc, centristický člen izraelského válečného kabinetu. Spojené státy ani Izrael nejsou členy ICC, a tak nebudou případné zatykače respektovat, ale Netanjahu a Galant by mohli být ohroženi, pokud vstoupí na hranice členských zemí ICC (tj. do většiny Evropy, do Jižní Ameriky či Afriky).

ODMĚNA ZA TERORISMUS

V květnu Valné shromáždění OSN velkou většinou přijalo rezoluci, podle níž by se Palestina měla stát plnohodnotným členem organizace. Návrh rezoluce na zvýšení statusu palestinské delegace předložily Spojené arabské emiráty. Byla přijata poměrem 143 : 9, přičemž 25 členů se zdrželo hlasování, 9 bylo proti (Izrael, USA, Argentina, ČR, Maďarsko, Mikronésie, Nauru, Palau, Papua Nová Guinea). Pro přijetí byly mj. Rusko, Čína, Indie a také Slovensko.

Plnoprávné členství však může udělit pouze Rada bezpečnosti OSN, v níž mají USA právo veta. Palestinská delegace nyní může předkládat nebo podporovat návrhy a pozměňovací návrhy. Izraelský velvyslanec Gilad Erdan prohlásil, že tento krok odměňuje Hamás za jeho terorismus.

TURECKO – IZRAEL

V květnu byl zcela zastaven obchod mezi Tureckem a Izraelem. Stop stav oznámil sám turecký prezident Recep Tayyip Erdogan. Vzniklá situace vytváří tlak na ceny potravin v Izraeli, přerušuje hlavní obchodní cestu pro košer zboží a ovlivňuje obyvatele obou zemí.

Zastavení provozu je jedním z nejrozsáhlejších kroků, které jakákoli země podnikla proti Izraeli bojujícímu proti Hamásu, který Erdogan podle svých slov podporuje.

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Mozaiková podlaha Marka Podwala, 2024.

Prezident prohlásil, že obchodování bude obnoveno teprve tehdy, až dojde k trvalému příměří.

V roce 2023 bylo Turecko čtvrtým největším obchodním partnerem Izraele: do židovského státu vyváželo zboží za miliardy dolarů, především některé základní potraviny (včetně těstovin, čokolády a rajčat), ale také stavební materiál. Izrael do Turecka posílal mnohem menší objem zboží (především ropu a průmyslové dodávky). Pro potřeby izraelského trhu funguje v Turecku více než 300 továren s košer certifikací.

Očekává se, že stop stav bude brzy odvolán, nebo Izrael bude muset zvýšit vlastní produkci potravin a orientovat se na jiné dodavatele.

EUROVIZE A ŘÍJNOVÝ DĚŠŤ

V květnu se ve švédském Malmö konalo finále písníové soutěže Eurovize. Provázely ji měsíce trvající protesty, týkající se účasti izraelské zpěvačky Eden Golan. Problémy začaly již před začátkem klání: její první píseň s názvem *October Rain* (*Říjnový déšť*), byla odmítnuta pro svůj

„příliš politický charakter“ kvůli textu odkazujícímu na útok Hamásu. Podobně pochodila s druhou písní *Dance Forever* (*Tančí navěky*). Nakonec komise schválila třetí, osobněji laděnou verzi (i v té zůstaly narážky na masakr a rukojmí).

Eden Golan zažila v Malmö mohutné protiizraelské protesty, jak v ulicích, tak od některých soutěžících. Bylo jí doporučeno, aby zůstávala v hotelu pod dozorem ochranky. Nakonec se umístila jako pátá a získala druhý nejvyšší počet diváckých hlasů.

MOZAIKOVÁ PODLAHA

Židovské muzeum na newyorské Eldridge Street na Manhattanu instalovalo ve vestibulu mozaikovou podlahu se zvěrokruhem, kterou navrhl malíř a ilustrátor Mark Podwal. Každé znamení je spojeno s prvním hebrejským písmenem příslušného měsíce. Podwal se inspiroval starými podlahami ze 6. a 7. století, které byly nalezeny v izraelských synagogách, i znameními zvěrokruhu, která se objevovala na malovaných dřevěných stěnách a stropích východoevropských synagog.

Podwalovy návrhy vycházejí z židovské interpretace zodiaku a originálně ji dotvářejí (jak víme i z jeho knihy *Židovský bestiář*, 2016): Řecko bylo v Talmudu nazýváno štir, a tak je štir zobrazen s řeckou přílbou; rak (měsíc tamuz) drží kusy desek Desatera přikázání, které byly roztržštěny 17. dne tamuzu atd. Mozaikové dlaždice v muzeu na Eldridge Street vyrobili a položili řemeslníci z Progetto Arte Poli, historické a inovativní dílny se sídlem v italské Veroně. (am)

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová (šéfredaktorka), Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Předplatné zajišťuje jménem vydavatele společnost SEND Předplatné, spol. s r. o. (www.send.cz; call centrum 225 985 225; mobil 777 333 370; e-mail: send@send.cz). Předplatné pro Slovensko: MAGNET press Slovakia, s. r. o., P. O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí a v elektronické podobě vyřizuje administrace *Roš chodes*. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 30. 5. 2024.

Cena 50 Kč (2,20 €)